

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

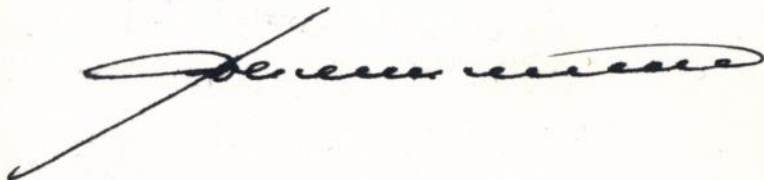
На правах рукопису

СИМОНЕНКО ВАЛЕНТИН КОСТЯНТИНОВИЧ

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНАХ

Спеціальність 08.10.03 – міська та регіональна економіка

ДИСЕРТАЦІЯ
у вигляді наукової доповіді на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1996

716 36.723

Дисертацією є наукова праця ЛННБ України ім.В.Стефаника

Робота виконана в Інституті економічних досліджень НАН України

НАН України.

00757139 (W)

Науковий консультант - доктор економічних наук, професор,

член-кореспондент НАН України Дорогунцов Сергій Іванович.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор, дійсний член НАН України

Дукінов Іван Іларіонович;

доктор прикладних наук, професор, дійсний член НАН України

Мамутов Валентин Карлович;

доктор економічних наук, професор, дійсний член УААН

Борщевський Петро Прокопович.

Провідна установа - Інститут проблем ринку і економіко-еко-
логічних досліджень НАН України /м.Одеса/.

Захист дисертації відбудеться 20 грудня 1996 р. о 14 год.
на засіданні Спеціалізованої вченої Ради Д.01.78.01 в Раді
по вивченню продуктивних сил України НАН України за адресою:
252032, м.Київ-32, бульвар Т.Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Ради по вив-
ченню продуктивних сил України НАН України.

Дисертація розіслана „20” листопада 1996 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої Ради
доктор географічних наук

п.в. Коваленко

П.С.Коваленко

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Події останніх років переконливо свідчать, що проблеми соціально-економічного розвитку регіонів /територій/ перейшли в розряд глобальних, не менш важливих, ніж екологічні, демографічні або науково-технічні проблеми.

Це пов'язано з глибокими диспропорціями у розвитку продуктивних сил окремих регіонів України, суттєвими відмінностями у рівнях соціально-економічного розвитку територій, недостатнім і неефективним використанням їх природно-ресурсного, трудового та виробничого потенціалу.

Складність і значимість розв'язання цих проблем посилюється й тим, що ще кілька років тому в Україні взагалі не було й мови про власну регіональну політику - все вкладалося в прокрустове ложе союзнаго територіального поділу праці.

Стрижнем регіональної політики, об'єктом цієї політики є управління соціально-економічними процесами в регіонах. Без упорядкування і систематизації взаємовідносин центру і регіонів, взаємовідносин між регіонами, взаємовідносин всередині самих регіонів, зокрема, між владними структурами різних рівнів, по суті неможливе позитивне вирішення будь-якого важливого соціально-економічного завдання у тому чи іншому регіоні країни.

У зв'язку з цим, як ніколи, актуальними стають питання, з одного боку, розробки наукових основ регіональної політики та регламентації коротко втриманої у законодавчому плані практичної діяльності держави /як прямої, так й непрямої/ в усіх регіонах країни, а з іншого - визначення сфери інтересів, прав і методів діяльності регіональної влади всіх рівнів з тим, щоб кожний регіон міг проводити власну соціально-економічну політику по реалізації своїх місцевих цілей та завдань.

ЛНБ ім. В. Стефанишина
АН України

Тільки за таких умов стає можливим відпрацювати збалансований механізм взаємодії центральних і місцевих органів влади, надійно застрахуватися від одностороннього вирішення будь-яких питань, забезпечити реальне поєднання загальнодержавних та регіональних інтересів.

Викладені вище міркування обумовлюють нагальну потребу в розробці теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій по налагодженню та вдосконаленню управління соціально-економічними процесами в регіонах.

Різні аспекти окресленого кола питань ґрунтовно досліджувались у працях вітчизняних і зарубіжних учених-спеціалістів у галузі економіки, соціології, географії, екології. Йдеться, перш за все, про праці таких учених, як І.А.Александров, О.М.Алимов, В.Архангельский, Б.В.Буркинський, В.Г.Виноградський, К.Девіс, С.І.Дорогунцов, Ф.Д.Заставний, Ф.Кнемайер, В.Л.Квінт, П.С.Коваленко, М.І.Ларін, І.Д.Лукінов, В.К.Мамутов, П.Марлен, М.М.Некрасов, М.М.Паламарчук, В.А.Поповкін, П.Сельф, А.В.Степаненко, А.Г.Топчієв, В.В.Фінагін, В.С.Хорєв, А.Г.Чумаченко, Ж.Шабо, Р.І.Шніпер, С.М.Ямпольский та ін.

Хоча наукова література, присвячена зазначеній проблематиці, велика, немало питань залишається ще недостатньо дослідженими. Це стосується управління соціально-економічними процесами в регіонах як цілісної системи, принципів виділення та функціонування у її складі окремих підсистем, розробки організаційно-економічного механізму управління, який ефективно реагує на будь-які суттєві зміни в соціально-економічній сфері регіонів тощо.

До того ж високий динамізм глибинних процесів останніх років як у країні в цілому, так й в окремих її регіонах, зміни, які відбуваються там з калейдоскопічною швидкістю, потребують не тільки

переосмислення та оновлення раніше нагромадженого досвіду, але й розробки нових теоретико-методологічних основ і механізмів функціонування системи управління соціально-економічними процесами в регіонах.

В Конституції України /ст. 132/, що прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р., зазначається, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій, що підкреслює конче важливе значення наукового дослідження проблем удосконалення управління.

Нарешті, відповідно до Конституції України, Уряд України опрацював і підготував для розгляду Верховною Радою України Концепцію державної регіональної економічної політики /проект/, в якій визначено цілі та завдання державної регіональної економічної політики, основні засади розмежування повноважень між Центром і регіонами, економічне районування та основні напрями розвитку продуктивних сил регіонів, механізм і етапи реалізації державної регіональної економічної політики.

Усе це разом узятє й обумовило вибір теми дисертаційної роботи, виконаної у вигляді наукової доповіді.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних засад та обґрунтування основних напрямів удосконалення системи управління соціально-економічними процесами в регіонах, визначення шляхів практичної реалізації результатів дослідження.

Для досягнення поставленої мети в дисертації досліджувалися й вирішувалися як теоретико-методологічні, так й прикладні завдання

Теоретико-методологічні завдання охоплюють таке коло проблем:

окрешення сукупності соціально-економічних проблем, що розв'язуються в межах регіональної системи управління;

уточнення на основі проведеного дослідження понятійного апарату, пов'язаного з сферою управління соціально-економічними процесами в регіоні;

визначення критеріїв та здійснення класифікації системоутворюючих факторів регіонального комплексу;

побудова моделі регіонального управління, що ґрунтується на використанні різномірного "дерева цілей", програмно-цілевих методів управління збалансованим розвитком територій тощо;

визначення на основі аналізу і критичної оцінки сучасної практики регіонального управління оптимальної структури та функцій владної вертикалі управління соціально-економічними процесами в регіонах, яке включає розмежування на регіональному рівні повноважень державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування;

розробка основних бюджетних засад регулювання соціально-економічних процесів у регіонах, що пов'язано з подоланням фіскального характеру нинішньої бюджетної політики, визначенням науково обґрунтованих стандартів витрачання коштів держбюджету, встановленням критеріїв диференціації фінансових нормативів забезпечення потреб населення різних регіонів країни;

обґрунтування податкових регуляторів та важелів реалізації ефективної регіональної соціально-економічної політики, що опирається на стабільність податків, їх стимулюючу виробництво спрямованість, припинення податкового безладдя на місцевому рівні тощо;

створення "технології" фінансового оздоровлення в регіонах, пов'язаної з мобілізацією кредитно-фінансових ресурсів на найважливіших напрямках регіонального розвитку, з докорінною перебудовою діяльності банківських, фінансових та інших структур;

розробка регіонального механізму реалізації пріоритетів розвитку територій, структурної перебудови, демонополізації та приватизації економіки;

обґрунтування нових теоретико-методологічних і методичних підходів до побудови вільних економічних зон.

Прикладні завдання передбачають:

проведення факторного аналізу соціально-економічного розвитку Причорномор'я та його кількісне оформлення;

формування системи пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону;

розробку організаційно-економічного механізму реалізації цих пріоритетів, пов'язану з визначенням комплексу рішень практичної значимості;

обґрунтування пропозицій щодо розвитку морегосподарського, санаторно-рекреаційного, аграрного та індустріального комплексів регіону;

опрацювання рекомендацій по формуванню вільних економічних зон і розширенню прибережної та прикордонної торгівлі, які враховують тенденції розвитку і характер ситуації, що склалася в регіоні.

Предмет та об'єкт дослідження. Предмет дослідження – відносини, пов'язані з формуванням і функціонуванням системи управління соціально-економічними процесами в регіонах.

Об'єкт дослідження – соціально-економічна ситуація в регіонах України, до яких віднесені такі економічні райони: Причорно-

морський, Центральний, Поліський, Східний, Донецький, Придніпровський, Подільський, Карпатський та Автономна Республіка Крим.

Методологія та методи дослідження. Методологічною базою дослідження є сучасна економічна теорія, основні засади теорії управління, викладені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених; розробки з проблем реформування національної економіки, існуючих систем управління, форм власності тощо.

Як основоположні були взяті відповідні закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

Інформаційну базу дисертаційної роботи становлять матеріали Кабінету Міністрів України, Міністерства статистики, інших міністерств та відомств, Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, Інституту економіки НАН України, Національного інституту стратегічних досліджень, обласних державних адміністрацій, звітні дані підприємств та організацій, інші аналітичні, інструктивні та нормативні документи.

У процесі дослідження використані економіко-статистичний, балансовий, економіко-математичний, абстрактно-логічний методи вивчення і узагальнення соціально-економічних процесів у регіонах країни.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна результатів дослідження обумовлена чітким додержанням принципів системного підходу до проблем удосконалення управління соціально-економічними процесами в регіонах, що конкретизується в таких елементах:

розроблені нові теоретико-методологічні підходи до проблем удосконалення управління соціально-економічними процесами в регіонах, на яких ґрунтуються запропоновані дисертантом конкретні розв'язки численних проблем розвитку територій;

запропонована модель управління соціально-економічними процесами в регіонах, яка ґрунтується на використанні різноманітного "дерева цілей", програмно-цільових методів управління розвитком територій тощо;

розширено і поглиблено понятійний апарат, введено в науковий обіг поняття "регіональна соціально-економічна політика" замість звичайно використовуваного терміну "державна регіональна економічна політика", що має суттєве значення, оскільки запропоноване поняття включає як власну соціально-економічну політику регіонів, так й враховує соціальні аспекти державної регіональної політики;

запропоновані нові підходи, форми та методи узгодження загальнодержавних і регіональних інтересів, у тому числі при формуванні державного бюджету, підготовці програм соціально-економічного розвитку країни та регіонів;

виділено класифікаційні ознаки оптимізації організаційно-управлінських структур усіх рівнів та обґрунтовано висновок, що будь-яка організаційно-управлінська структура сама по собі становить лише зовнішню оболонку системи управління з чітко вираженими статичними якостями;

розкрито сутність, склад і структуру організаційної, економіко-технологічної та фінансової компоненти в факторах економічного зростання як на загальнодержавному, так й на регіональному рівнях і можливість використання цього методологічного підходу у вирішенні практичних завдань управління соціально-економічними процесами в регіонах;

обґрунтовано методологію і методику використання нових організаційно-господарських та управлінських форм регулювання регіональних соціально-економічних процесів, у тому числі й таких, як надання регіональним органам влади права на співзасновництво, здачу регіональної нерухомості в оренду з попередньою

оплатою за ряд років тощо ;

запропоновано авторське бачення засобів інтенсифікації процесів приватизації та демонополізації й посилення їх соціальної орієнтації на регіональному рівні, шляхів реформування податково-бюджетної й банківсько-фінансової сфер у регіонах, напрямів подальшого розвитку провідних галузей і комплексів народного господарства ;

розроблено конкретні пропозиції щодо удосконалення функціонування владних структур різних рівнів стосовно соціально-економічної сфери, у тому числі про створення регіональних представництв Кабінету Міністрів, реорганізації діючої структури облдержадміністрацій з метою ліквідації дублювання й підвищення ефективності управлінських рішень, поліпшення діяльності місцевого самоврядування.

Теоретичне значення дослідження. В роботі розроблено нові теоретико-методологічні підходи до удосконалення управління соціально-економічними процесами в регіонах та узгодження загально-державних і регіональних інтересів, розширено і поглиблено понятійний апарат, розкрито сутність і структуру організаційної, економіко-технологічної та фінансової компоненти у факторах економічного зростання, запропоновано цілісну модель регіонального управління.

Практична цінність дослідження. Наукові результати дисертаційного дослідження мають реальне практичне значення і являють собою сукупність пропозицій та рекомендацій, спрямованих на створення й функціонування гнучкої та ефективної системи управління соціально-економічними процесами в регіонах, оптимальних і діючих організаційно-управлінських структур різних рівнів, використання нетрадиційних підходів у формуванні регіональних

бюджетів, вирішенні податкових питань, мобілізації кредитно-фінансових ресурсів для структурної перебудови, реалізації інвестиційних та інших територіальних програм.

Окремо слід відзначити практичну значимість розробок, що стосуються проблеми удосконалення управління соціально-економічним розвитком Причорноморського регіону, які можуть бути використані в будь-якому іншому регіоні з урахуванням його історичних, економічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Реалізація і апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки й рекомендації автора дисертації використані в управлінні соціально-економічними процесами в м.Одесі – при удосконаленні організаційної структури управління міським господарством, формуванні бюджету міста, розробленні перспективних планів та комплексних програм його розвитку, загальної моделі Генерального плану Одеси до 2005 року.

Пропозиції дисертанта використані також при формуванні пакету документів щодо створення Одеської вільної економічної зони, проведення експерименту економічного співробітництва Дніпропетровської, Донецької, Запорізької і Луганської областей /1993-1994 рр./

Ряд розробок та рекомендацій автора, в тому числі теоретико-методологічного характеру, використані в комісіях Верховної Ради України минулого й нинішнього скликань при підготовці законодавчих актів, зокрема, при підготовці проектів законів України "Про єдиний митний тариф", "Про іноземні інвестиції", "Про вільні /спеціальні/ економічні зони України" тощо, а також при формуванні Державного бюджету України на 1995, 1996 і 1997рр, Програми діяльності уряду на 1996 і 1997 рр.

Крім того, ряд результатів даного дослідження враховано при розробці Концепції соціально-економічного розвитку Причорномор'я, проектів Концепції державної житлової політики та Концепції державної регіональної економічної політики.

Конкретні наукові й прикладні розробки були використані при підготовці програм виходу економіки України з кризового стану, а матеріали стосовно реорганізації існуючих структур управління направлялися у формі звітів, доповідних записок і т.д. у відповідні органи законодавчої та виконавчої влади.

Основні ідеї і положення дисертації доповідалися і отримали позитивну оцінку на міжнародних та національних науково-практичних конференціях, симпозіумах, конгресах та методологічних семінарах, зокрема на таких: "Удосконалення господарського механізму в умовах розширення економічної самостійності виробничих об'єднань /підприємств/" /м.Москва, 1986 р./; "Економічний розвиток міст" /Міжнародний симпозіум, м.Сан-Антоніо, Техас, 1988 р./; "Актуальні проблеми управління територіями України" /м.Київ, 1992 р./; "Система управління соціально-економічними процесами в Донецькій, Луганській, Дніпропетровській і Запорізькій областях" /м.Дніпропетровськ, 1993 р./; "Актуальні проблеми регіональної політики" /м.Одеса, 1996 р./ та інш.

II. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ, ЯКІ СТАНОВЛЯТЬ ПРЕДМЕТ ЗАХИСТУ

Регіон: сутність, системоутворюючі ознаки

Регіоном або великим економічним районом, на нашу думку, треба вважати господарську територію, яка виділяється всередині країни своїм економічно-географічним положенням, природними і трудовими ресурсами, спеціалізацією та структурою господарства, спільністю екологічних, демографічних та інш. проблем.

Виходячи з цього визначення на території України можна виділити такі великі економічні райони, як Причорноморський, Центральний, Поліський, Східний, Донецький, Придніпровський, Подільський, Карпатський і Автономну Республіку Крим /Кримський економічний район/.¹

Вище наведено найзагальніше визначення регіону. Детальніше системоутворюючі ознаки, завдяки яким формується саме поняття "region", розкриваються на прикладі Причорноморського економічного району.

Це необхідно для методологічно чіткого і науково обгрунтованого економічного районування країни, без якого, у свою чергу, неможливі стабільна регіональна соціально-економічна політика, вивірене управління соціально-економічними процесами в регіонах, особливо упереджувачого характеру. Однак й досі у визначенні самих меж регіонів допускається суб'єктивний підхід — нерідко області лише на підставі природно-географічних ознак включають до складу того або іншого великого економічного району, що безумовно важливо, але зовсім недостатньо.

Доцільність об'єднання в Причорноморському економічному районі Одеської, Миколаївської та Херсонської областей пов'язана з такими суттєвими рисами цих територій:

спільність економіко-географічного положення вказаних областей /безпосередній вихід до Чорного моря, країн Придунав'я і Середземномор'я та інш./, що прямо впливає на можливості активізації виробничо-транспортної та зовнішньоекономічної діяльності

¹З питання економічного районування країни немає єдиної думки. У даному випадку висловлюється точка зору автора, який в основному поділяє економічне районування України, запропоноване в проекті Концепції державної регіональної економічної політики.

в Причорномор'ї чітко вираженою однорідністю природно-кліматичних умов, що має особливе значення, зокрема, для комплексного та раціонального ведення сільського господарства в масштабі всіх трьох областей;

практично тотожними за своїми природними і бальнеологічними характеристиками рекреаційними можливостями областей /на рівні кращих світових територій/, природно-рекреаційні потенціали яких тісно взаємопов'язані і обумовлюють один одного як елементи єдиної регіональної екосистеми, що створює додаткові умови для комплексного розвитку на півдні України санаторно-курортного господарства і туризму;

приморським типом розміщення функціонування і розвитку продуктивних сил у всіх трьох областях: саме у приморській зоні регіону сконцентровано не менше 85 відсотків промислового виробництва, 75-80 відсотків потужностей морегосподарського комплексу, приблизно 70 відсотків населення регіону, що породжує цілий ряд ідентичних економічних, екологічних та соціально-демографічних проблем;

гострою трудодефіцитністю внутрішньоконтинентальних районів, розташованих віддалено від приморської зони; ця проблема в усіх областях посилюється ще й тим, що в зазначених районах розміщені, як правило, трудомісткі виробництва, що переробляють сільськогосподарську сировину, у той час як пріоритет тут має бути відданий розміщенню нетрудомістких, переважно наукоємних виробництв;

міжобласною спеціалізацією у ряді провідних галузей народного господарства, що склалася протягом десятиліть, особливо у таких із них, як приладо-, верстато-, машино- і суднобудування, судноремонт, харчова і легка промисловість; можливості такої спеціалізації можуть бути значно збільшені за рахунок залучення

суто регіональних ресурсів, які поки що недостатньо використуються ;

наявністю в усіх областях розвинутого науково-технічного потенціалу, який включає сектори академічної, вузівської та галузевої науки, що зорієнтовані на інтелектуально-інноваційну діяльність.

На нашу думку, тільки подібне макетування основних системоутворюючих ознак, які формують поняття "region", дає можливість отримати об'єктивне уявлення про це багатогранне і складне поняття.

Звичайно, в інших регіонах спільна територія істотно відрізнятиметься своїми особливостями, але має характеризуватися саме таким переліком інтегральних соціально-економічних і природно-географічних ознак.

Регіональна соціально-економічна політика, особливості її формування та реалізації в ринкових умовах

До набуття Україною незалежності економіка України була зорієнтована на обслуговування єдиного народногосподарського комплексу колишнього СРСР: 70 відсотків усіх господарських зв'язків замикалися на Росію, 80 відсотків промислового потенціалу країни не мали замкнутого технологічного циклу.

У опадок від минулого нам дісталися глибока диференціація в рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, неефективний територіальний поділ праці та мікрорегіональна інтеграція, обмежене та однобоке використання багатоманітних місцевих ресурсів і потенцій /табл. I-IO/.

За нашими даними, сьогодні майже половина виробленого національного доходу і близько 60 відсотків основних виробничих фондів країни припадають лише на шість областей: Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Київську, Луганську і Харківську. Національ-

ий дохід на душу населення і на одного працездатного в цих областях на 30-45 відсотків більше ніж у таких областях, як Волинська, Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська, тоді як за міжнародними стандартами, такий розрив не повинен перевищувати 20 пунктів /табл. 1/.

В даний час рівень забезпеченості регіонів соціально-культурними об'єктами становить 40-52 відсотки від нормативного. Не відповідає сучасним вимогам рівень розвитку систем зв'язку, інформатики, транспортних комунікацій.

Багато регіонів, як свідчить аналіз статистичного матеріалу, перенасичені галузями важкої індустрії і військово-промислового комплексу, відзначаються неблагополучною екологічною обстановкою, недостатнім розвитком виробництва споживчих товарів тощо.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що подолати усталені диспропорції та негаразди можна лише спираючись на сильну регіональну соціально-економічну політику.

У наукових працях та й офіційних документах нерідко справу зводять до необхідності розроблення основ державної регіональної економічної політики². На нашу думку, державна регіональна економічна політика, тобто економічна політика держави стосовно регіонів, є лише складовою тієї регіональної соціально-економічної політики, яка повинна здійснюватися в Україні. Другою обов'язковою складовою повинна бути власне соціально-економічна політика регіонів по реалізації місцевих цілей та завдань. Держава в особі своїх центральних органів не може і не повинна підміняти функції як місцевого самоврядування, так й регіональних органів виконавчої влади в усьому, як вона прагне іноді робити.

²У консолідованому вигляді подібна позиція виявилася при розробці проекту Концепції державної регіональної економічної політики, у створенні якого брали участь як фахівці - практики, так і провідні наукові працівники країни.

Крім того, тут не можна обмежуватись лише економічними аспектами регіональної політики. Мова йде саме про соціально-економічну політику, враховуючи як надзвичайно важку ситуацію з розв'язанням соціальних проблем в Україні, так й безперспективність вирішення економічних проблем як самоціль.

З огляду на сказане, регіональну соціально-економічну політику можна визначити як сукупність таких економічних методів і засобів, які органічно пов'язують між собою загальнодержавні та місцеві інтереси і спрямовані у кінцевому підсумку на збалансований розвиток регіонів.

Стратегічною метою цієї політики має стати суттєве підвищення життєвого рівня населення регіонів країни на основі якісного поліпшення використання їх ресурсного потенціалу, принципово нових підходів до розвитку продуктивних сил, докорінної зміни екологічної ситуації.

Що стосується стратегічних цілей і завдань діяльності держави на регіональному рівні, то вони повинні забезпечувати:

- а/ чітке визначення основних напрямів, пріоритетів розвитку всіх регіонів країни;
- б/ розроблення та реалізацію на рівні вищої виконавчої влади системи економічних методів і важелів реалізації обраних напрямів та пріоритетів розвитку;
- в/ найважливіші соціально-економічні права громадян;
- г/ додержання загальнодержавного господарського законодавства;
- д/ функціонування єдиної грошової, бюджетної та митної системи;
- е/ розвиток інфраструктури /енергетика, транспорт, зв'язок, інформатика тощо/, яка має загальнодержавне значення;

є/ розподіл по владній вертикалі об'єктів державної власності;

ж/ створення на основі загальнодержавного законодавства рівних податкових, фінансово-кредитних, науково-технічних можливостей для активної мотивації трудової діяльності, розвитку добросовісного підприємництва, раціонального використання, збереження і відтворення природних ресурсів, екологічного й соціального захисту населення, здійснення активної демографічної політики.

З іншого боку, на вищому законодавчому і виконавчому рівнях мають бути не тільки чітко визначені сфери інтересів, права та методи діяльності регіональної влади всіх рівнів, але й реальні механізми їх здійснення. Цей економіко-правовий вакуум необхідно якнайшвидше заповнити.

Вихід із ситуації, що склалася, дисертант вбачає у перерозподілі між центром та регіонами цілого ряду прав і обов'язків, у переведенні багатьох напрямів соціально-економічного реформування безпосередньо на регіональний рівень.

Стає все більш зрозумілим, що питання розпорядження загальнодержавною власністю, приватизації об'єктів комунальної виробничої інфраструктури, соціального захисту населення, розвитку підприємництва, здійснення земельної реформи, охорони навколишнього середовища все більше повинні вирішуватися, виходячи із інтересів і потреб територій на основі максимального використання місцевих ресурсів. Ще більшою мірою це стосується питань формування регіональних ринків капіталів, товарів і робочої сили, створення і функціонування вільних економічних зон, розвитку прибережної та прикордонної торгівлі, експортних і імпортозамінюючих виробництв.

Окреслене коло питань становить те, що ми називаємо власною соціально-економічною політикою регіонів. При цьому важливо дотримуватись принципу пріоритету загальнонаціональних інтересів у вирішенні будь-яких регіональних проблем.

Регіональна політика /регіональна соціально-економічна політика/ з точки зору структури включає в себе такі елементи, як цілі і механізми їх реалізації, об'єкт і суб'єкти. Оскільки про цілі регіональної політики вже йшлося вище і побіжно зачіпалось питання про механізми їх реалізації /розвиток нових виробничих відносин, бюджетне та інвестиційне регулювання, програмне забезпечення/, то зупинимось на таких елементах як об'єкт і суб'єкти регіональної політики.

Звичайно, як такий об'єкт, розглядають "територіальні утворення", а роль суб'єктів відводиться різним управлінським структурам /в особі органів державної виконавчої влади і т.д./³.

На нашу думку, об'єктом регіональної політики є управління соціально-економічними процесами в регіонах, яке здійснюється на паритетних засадах як центром, так й територіальними владними структурами всіх видів та рівнів.

Що ж стосується суб'єктів, то ними є самі території. Переведення територій^{3/} статусу об'єкта в статус суб'єктів регіональної політики має принципове значення. У цьому разі вони перестануть бути керованими ким-небудь "об'єктами", стануть самостійними та ініціативними одиницями. Усе це, природно, підвищує вимоги, посилює відповідальність регіонів перед вищою законодавчою та виконавчою владою за рішення, які тут приймаються і реалізуються.

³ Саме так трактується дане питання не тільки в публікаціях, але й у проекті Концепції державної регіональної економічної політики, про який йшлося вище.

Наукові засади організації управління соціально-економічними процесами в регіонах

Одним із суттєвих неоліків при розгляді проблеми управління соціально-економічними процесами в регіонах є недостатнє використання системного підходу, що виражається в хаотичному описуванні окремих фактів, помічених явищ і тенденцій, змішуванні методологічних, методичних і суто практичних аспектів даної проблеми.

Насамперед, про самі владні організаційно-управлінські структури, пошук їх оптимальних форм. Проблема ця багатопланова, вона має, з одного боку, відношення як до регіональних органів державної виконавчої влади, так й до місцевого самоврядування, а з іншого боку, потребує нового підходу до створення, функціонування і удосконалення цих структур.

Досі в даному питанні в нас панує безсистемний маятниковий рух: то активно обстоюється скорочення управлінського апарату і спрощення відповідних структур, то створюються нові /іноді й зайві/ управлінські структури, виходячи із суб'єктивних міркувань та інтересів. Досить сказати, що коли в СРСР в середині 80-х років було приблизно 70 загально-союзних міністерств і відомств, то нині в Україні їх кількість не менша.

Треба мати на увазі, що будь-яка організаційно-управлінська структура сама по собі, якщо б доідеальною вона не звагалася на перший погляд, являє собою лише своєрідну оболонку системи управління, до того ж з явно вираженими статичними якостями.

Вкрай необхідний динамізм управлінським структурам, як показує вивчення багаторічного досвіду, надають два взаємопов'язаних компоненти:

а/ ефективність здійснення функцій управління і їх тісна взаємодія ;

б/ економічний механізм управління.

Такі функції, як регулювання, аналіз, облік, планування, являють собою "технологію управління". Саме вона забезпечує практичну реалізацію економічних методів впливу на всі елементи об'єкта управління у визначених напрямках. Сукупність економічних методів являє собою економічний механізм управління.

Зьогодні можуть бути запропоновані і пропонуються десятки альтернативних рішень, які тягнуть за собою локальні або радикальні зміни існуючих організаційно-управлінських структур. Кожне з цих рішень дає різні за ефективністю результати. Однак в умовах найжорсткішої економічної кризи потрібні не будь-які, а максимально позитивні результати. А вони можливі лише на основі наукового осмислення і використання викладених вище загальних закономірностей управлінської діяльності та принципів створення і функціонування організаційно-управлінських структур, що випливають з них.

До того ж в умовах розвитку ринкових відносин динамічно формуються нові різноманітні об'єкти управління, через що не можна необгрунтовано спрощувати існуючі управлінські структури, обмежувати їх функції. Навпаки, цим структурам необхідно визначати найважливіші цільові установки, яких вони мають дотримуватися в процесі свого вдосконалення; формувати нові вимоги, яким вони повинні відповідати.

Важливо також систематизувати, класифікувати різні за призначенням, типом і характером спеціалізації управлінські структури. Але самі по собі управлінські завдання можуть бути цільовою та функціональною орієнтації, постійної, разової або періодичної дії. Тому в управлінні різноманітними соціально-економічними процесами роль і можливості різних структур неоднозначні. Необхідне доцільне

комбінування управлінських структур, що відрізняються змістовими характеристиками.

Велику роль у прийнятті ефективних управлінських рішень, усуненні дублювання при виконанні управлінських функцій і т.д. відіграють розроблення та реалізація "дерева цілей" різних рівнів.

При цьому треба мати на увазі, що великий економічний район - винятково складна система. Тому тут необхідне виділення підсистем, у певному розумінні відокремлених одна від одної за рядом ознак, і водночас зв'язування взаємозв'язку та взаємодії цих підсистем з тим, щоб система в цілому не втратила ознак та властивостей цілісності.

Підсистема /індустрія, сільське господарство, будівництво, транспорт, комунальне господарство, охорона здоров'я, освіта/, які виділяються в межах регіону, функціонують у рамках своїх власних специфічних цілей і завдань та в рамках конкретних обмежень і можливостей.

Звичайно, необхідність виділення підсистем ускладнює побудову будь-якого регіонального "дерева цілей", тим більше, що самі галузі регіонального господарського комплексу, які виділяються, також являють собою сукупність досить складних підсистем, що реалізують об'єктивно притаманні їм цілі в межах власних можливостей.

Отже побудова цілісного і, разом із тим, досить деталізованого регіонального "дерева цілей" вельми складне завдання. Проте ця кропітка робота відіграла б не формальну, а реальну роль у впорядкуванні й удосконаленні механізму управління в регіонах. Справді, для будь-якої території завжди можна було б виділити ряд найзагальніших цілей, які відображають стратегію його розвитку, і відповідно засобів, механізмів їх реалізації. У результаті подальшої деталізації формується "дерево цілей" для кожної галузі

регіонального господарства, а всередині її і для будь-якого господарюючого суб'єкта.

Відповідно на кожному із виділених рівнів визначаються, а в подальшому й реалізуються, різні за змістом, масштабами і значенням важелі вирішення поставлених завдань.

Подібний ступінь деталізації реальних проблем життєдіяльності регіонів, що дає змогу повною мірою використати внутрішні територіальні резерви й можливості, відчутно допоміг би в непростій кризовій ситуації.

У дисертаційному дослідженні значна увага приділяється систематизації програмного забезпечення управління соціально-економічними процесами в регіонах.

Як засвідчує аналіз усього попереднього досвіду, добрі за своїм задумом починання в плані програмного забезпечення так й залишаються благими побажаннями, якщо в кожному конкретному випадку не визначені чітко кількісні та якісні результати від реалізації намічених програм, строки їх отримання, виконавці, ефективність відповідних заходів.

Саме з цих причин цілий ряд програм і проєктів, які мали важливе значення і для розвитку регіонів, і для узгодження територіальних і галузевих інтересів, не були реалізовані і затребувані. Скажімо, було опрацьовано багато пропозицій і розробок щодо таких програм і проєктів, як стимулювання розвитку експортного потенціалу країни, підвищення товарності сільськогосподарського виробництва, переспеціалізації виробництва і підприємств з метою зменшення зовнішньоекономічної заборгованості, збереження інтелектуального й науково-технічного потенціалу тощо. Але всі вони, на жаль, залишилися лише на папері.

Другий суттєвий недолік при розробці програмного забезпечення полягає в тому, що самі програми не систематизуються, не класифі-

уються в залежності від їх змісту, тривалості реалізації, масштабів виконання. Одна справа — реалізація програми розвитку транспорту або комунального господарства в конкретному регіоні, зовсім інша — забезпечення соціальних гарантій для громадян усіх без винятку регіонів або забезпечення всіх територій паливно-енергетичними ресурсами, іншими гостродефіцитними видами продукції.

Крім того, як правило, не враховується та обставина, що в одних випадках пропонується мета потребує здійснення кількох програм, в інших випадках, навпаки, програма може слугувати засобом досягнення одночасно кількох цілей. Нерідко програми мають міжгалузевий характер.

Звідси постає проблема узгодження програм за змістом, термінами виконання і рівнями управління. Інакше неминучі дублювання заходів, суперечності в орієнтації виконавців, несистемність підходу до розроблення самих програм.

Неузгодженість особливо негативно відбивається на програмах, непростих за складом заходів і жорстко взаємопов'язаних з іншими паралельно створюваними або діючими програмами, суттєво знижує можливості досягнення самої мети⁴.

На думку дисертанта, тільки узгодженням проблему тут не можна до кінця розв'язати. Потрібна система програм, які стосуються регіональної політики й управління, в котрих би логічно й послідовно здійснювався перехід ключових заходів з програм низького рівня до програм високого рівня, з наступним їх розгортанням до необхідного ступеню деталізації.

⁴Типовий приклад подібної неузгодженості — проектування Одеського/Південного/ нафтотерміналу. При розв'язанні проблеми переважали адміністративно-командні методи, не застосовувався комплексний підхід, який включає соціально-економічні, політико-правові та екологічні аспекти. У підсумку неузгодженість державних і регіональних інтересів. Між тим будівництво нафтотерміналу не можна розглядати ізольовано, як суто технічну проблему. Це найважливіша складова частина національної програми енергозбереження країни, а тому — загальнонаціональна проблема.

Організація державного управління і самоуправління в регіонах

На регіональному рівні, як відомо, діє й державне управління й місцеве самоуправління. Проблема в даному випадку полягає у підвищенні ефективності функціонування й відпачі зазначених владних структур, чіткому визначенні їх функцій, основних позицій взаємного перетинання інтересів.

Власне державне управління на регіональному рівні здійснюється як центром /безпосередньо державою/, так й регіональними органами державної виконавчої влади.

Вище вже йшла мова про стратегічні цілі діяльності держави на регіональному рівні. Проте центральна виконавча влада неефективна без територіальних /регіональних/ органів державного управління. Тому тут також жорстко стоїть питання не тільки про реорганізацію органів державної виконавчої влади в центрі і регіонах, але й про перегляд сфер їх повноважень і відповідальності, розмежування функцій регулювання соціально-економічного розвитку, визначення методів їх взаємодії.

На нашу думку, основною функцією регіональних органів державної виконавчої влади має стати не просто здійснення державної політики на місцях, але й ефективний розвиток економічного потенціалу відповідної території.

Проте без вагомих важелів впливу на будь-які розміщені на відповідній території суб'єкти господарювання з питань комплексності розвитку регіону, впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій і т.д., жодних позитивних зрушень очікувати не доводиться. Тут без фактичної, а не формальної передачі у відання регіональної виконавчої влади об'єктів державної власності не обійтися. Та й простую передачею справа обмежена бути не може.

За регіональною державною владою на законодавчому рівні повинні бути закріплені такі реальні права по управлінню об'єктами державної власності, державним майном, як затвердження статутів підприємств, встановлення регіональних замовлень, квотування експорту в межах регіонального замовлення.

Інша справа, що й самі органи державної виконавчої влади повинні працювати на випередження, органічно пов'язуючи балансо державних, регіональних, галузевих інтересів з інтересами громадян. Однак в даному питанні знову таки недостатньо однієї лише політичної волі й рішучості. Потрібна економічна мотивація організації державного управління на місцях. З цією метою варто вирішити питання про хоча б часткове фінансування господарської та інноваційної діяльності через регіональні органи державної влади; про закріплення за ними коштів, котрі сьогодні повністю перераховуються галузевими міністерствами в інноваційний фонд тощо; про надання облдержадміністраціям права мобілізації кредитних ресурсів комерційних банків, розташованих на відповідних територіях, з метою їх спрямування на розв'язання пріоритетних проблем соціально-економічного розвитку регіонів; нарешті, дозволити регіональним органам державної виконавчої влади виступати гарантом захисту іноземних інвестицій і кредитів.

Адже в даний час регіональні органи державної виконавчої влади не можуть впливати на так необхідне сьогодні "переливання" надлишкових фінансових ресурсів із невиробничої і банківської сфери у сферу виробництва; на зниження процентів за кредит; на надання поворотної фінансової підтримки підприємствам, здатним збільшити реалізацію на внутрішній ринок і експорт; на вивезення сировини та матеріалів, що лімітують роботу вітчизняних виробників; на надання товарних кредитів сільськогосподарським товаровиробникам.

Налагодженню ефективного управління в регіонах, упорядкуванню взаємодії центральних та регіональних органів державної виконавчої влади, більш чіткому й комплексному виконанню загальнодержавних функцій на регіональному рівні сприяло б створення представництв уряду у великих економічних районах /регіонах/. А першочерговими функціями цих представництв могли б стати: управління державною власністю і координація господарської діяльності в масштабах великих економічних районів; інформаційне, фінансове, техніко-організаційне сприяння раціональному внутрірегіональному кооперуванню й комбінуванню виробництва; налагодження оптимальних міжрегіональних і міжгалузевих виробничих зв'язків; підготовка пропозицій щодо виділення державних інвестицій і контроль за ефективністю їх використання, сприяння в рамках економічних районів реалізації загальнонаціональних програм демонополізації й роздержавлення; здійснення контролю за прямим, тобто виробничим, використанням державної власності; аналіз і оцінка результатів господарської діяльності підприємств державного сектору; сприяння створенню ефективних підприємств та об'єднань; організація спеціалізованих виробництв, розвиток виробничої і соціальної інфраструктури тощо.

Отже коло діяльності подібних представництв було б доволі широким. Через їх відсутність наша національна економіка нагадує хаотичний розсіп господарських систем, що по суті розпалася. Надавши економіці цілісний вигляд можна тільки налагодивши нові господарські зв'язки як усередині економічних районів, так й між ними. Нові контакти по кооперуванню й комбінуванню виробництва на якісно новій основі дадуть можливість перетворити найважливіші галузі в масштабах усієї країни в нормально функціонуючі господарські системи.

На рівні господарюючих суб'єктів проглядається прагнення створення подібних систем. Однак процес йде вкрай повільно, скільки самі господарючі суб'єкти не володіють усією повнотою необхідної інформації, а тим більше реальними можливостями для налагодження оптимальних господарських зв'язків.

Водночас уряд неспроможний ефективно сприяти підприємствам у "переналагодженні" господарських зв'язків, не маючи власних регіональних органів управління на місцях. Адже не випадково в даний час, по суті, припинилося управління державним сектором економіки, координація господарської діяльності як усередині його, так й з господарючими суб'єктами інших форм власності та з місцевими органами управління. Що стосується останніх, то в цьому відношенні вони не в змозі надавати ефективну допомогу, будучи понад міру завантаженими розв'язанням поточних проблем. До того ж питання, які розглядаються, потребують свого вирішення навіть не на обласному, а на міжобласному рівні.

Регіональні представництва уряду мають бути не тільки активними провідниками державної політики на місцях, забезпечуючи контроль за виконанням рішень, що приймаються урядом, але й повинні налагоджувати так необхідну зараз взаємодію з місцевими управлінськими та господарськими структурами.

Природно, все це потребує надання регіональним представництвам певних прав, зокрема, становити пільги при оподаткуванні; у певних межах забезпечувати регулювання цін на продукцію і послуги; надавати валютні ресурси для придбання по імпорту окремих видів обладнання, сировини і матеріалів тощо.

Великий тягар нерозв'язаних проблем несуть на собі сьогодні й органи місцевого самоврядування. Це найближча до громадян ланка управління, яка займає оптимальну нішу як у плані прийняття ефективних рішень, що стосуються умов життя територіальних громад,

так й у найповнішому використанні знань населення, його можливостей.

На наш погляд, місцеве самоврядування – це категорія, якою позначається певний географічний і соціальний простір, на якому діє управлінська структура, що має у відповідності із законом самостійність відносно органів державної виконавчої влади.

Якщо говорити про функції органів місцевого самоврядування, то вони в першу чергу повинні забезпечувати автономне вирішення населенням питань місцевого значення, здійснювати права володіння, користування й розпорядження муніципальною власністю. До їхньої компетенції повинні входити також питання формування й виконання місцевих бюджетів, установлення місцевих податків і зборів, забезпечення охорони громадського порядку. Усе це повинно здійснюватися з урахуванням своєрідності території, наявних тут історико-культурних і етнічних традицій.

Найважливішу ланку місцевого самоврядування становлять великі міста і, особливо, обласні центри. Роль їх у розвитку регіонів надзвичайно висока. Адже саме тут зосереджені ключові сфери життєдіяльності регіонів у їх сконцентрованому вигляді.

Тому сьогодні було б помилково розглядати місце й роль соціально-економічних процесів у життєдіяльності великого міста ізольовано від усієї території. Акцент повинен бути зміщений і на регіональний рівень⁵.

В контексті проблеми, що розглядається, винятково складним є питання про механізм взаємодії державних владних структур і місцевого самоврядування.

⁵ Дана проблема вкрай слабо розроблена в спеціальній літературі. Особливо це стосується питань взаємозв'язку інтенсифікації соціально-економічних процесів у великих містах і повноцінного розвитку регіонів в цілому, управління підсистемами великого міста і його впливу на регіональні програми розвитку і т.д.

Відправним моментом має бути теза про те, що місцеве самоврядування у межах своїх повноважень діє самостійно. Причому органи місцевого самоврядування не входять у систему органів державної виконавчої влади. Інша справа, що вони можуть наділятися окремими функціями і повноваженнями, які в такому разі, природно, стануть підконтрольними державі.

Суттєвою вадою в організації місцевого самоврядування завжди було те, що його органи розглядалися як різновид державного управління на місцях. Вони безпосередньо включались в систему органів державної влади. Рецидиви такого підходу вельми відчутні й сьогодні. Це й численні порушення прав місцевого самоврядування в регулюванні питань землекористування саме на базовому рівні /місто, селище, село/, й далеко не завжди виправдане втручання в питання самостійного управління муніципальною власністю і, зокрема, в процес приватизації.

На наш погляд, втручання органів державної влади в діяльність місцевого самоврядування можливе, головним чином, у випадку порушення законодавства з боку місцевого самоврядування. Це стосується не тільки загального законодавства, але й фінансової діяльності місцевого самоврядування, і особливо, збирання податків і витрат коштів, які надаються самоврядуванню державою у вигляді субсидій, дотацій тощо.

Контроль за дотриманням загальної законності у фінансовій діяльності з боку держави має бути дворівневим. Такий контроль мають здійснювати Генеральна дирекція місцевих органів самоврядування у складі Міністерства внутрішніх справ та регіональні органи державної виконавчої влади. Фіскальними функціями тут обмежуватись неможливо. Так, указаний підрозділ у складі МВС повинен брати найактивнішу участь у розробленні законопроектів, що стосуються особливостей місцевого оподаткування, принципів формування регіо-

нальних бюджетів. Іншими словами, він повинен стати своєрідним методологічним центром у цих питаннях.

У складі Міністерства фінансів пропонується створити Управління місцевих органів самоврядування. Вказане управління має відповідати за стратегію державної фінансової політики в регіонах, займатися оптимальним розподілом державних коштів, що виділяються на потреби територій.

Методи, форми і засоби збалансованості державних і регіональних соціально-економічних інтересів

Світовий досвід свідчить, що негативних наслідків призводять як жорстко централізована модель територіального управління, так й її автаркічний варіант. У першому випадку гальмується повноцінний розвиток місцевого господарства, неварієними залишаються соціальні проблеми регіонів, набуваючи застійного і кризового характеру. У другому випадку набирають силу центробіжні тенденції, які призводять у кінцевому підсумку до розвалу загальнонаціональної системи господарювання, утворення вузькорегіональних ринків автаркічного типу.

Як одна, так й друга із описаних вище ситуацій небезпечні для нашої держави, і це треба враховувати, визначаючи саму суть регіональної політики, її управлінських аспектів.

Автор дисертації вбачає такий принциповий шлях оптимального узгодження державних і місцевих інтересів на регіональному рівні.

З одного боку, не зважаючи на регіональні особливості, відмінності у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів і т.д., держава повинна прагнути до забезпечення мікрорегіональної єдності відтворювальних макроекономічних процесів. У цьому її основне покликання в регіональній соціально-економічній політиці.

Решта відступає на другий план порівняно з вирішенням цього завдання.

Розроблення і реалізація подібної моделі мікрорегіонального розвитку у вищій мірі непросте завдання.⁶ Алже тут необхідні не формальні, а реальні кроки щодо розвитку інтеграційних процесів між регіонами країни, так звані зв'язки по горизонталі, за рахунок поглиблення й розвитку спеціалізації та кооперування регіонів, а також щодо впорядкування, систематизації і поглиблення вертикальних зв'язків, тобто зв'язків самої держави з регіонами на основі удосконалення інвестиційної, науково-технічної, бюджетної, податкової, фінансової, зовнішньоекономічної політики.

Додаткова складність тут полягає у недосконалості, а іноді й відсутності законодавчого механізму регулювання як інтеграційних процесів між регіонами, так й їх взаємовідносин з державою.

З другого боку, необхідно вести мову про розроблення і реалізацію регіональних моделей відтворювальних процесів. Для кожного регіону країни має бути розроблена власна модель розвитку, яка базується на пріоритетах і особливостях того або іншого регіону. Наприклад, для Карпатського регіону пріоритетними мають бути електроніка і електротехніка, сільськогосподарське й автомобільне машинобудування, хімічна індустрія, лісопромисловий комплекс, а для Центрального регіону – авіабудування, точна механіка й оптика, легка і харчова промисловість, наукоємні виробництва.⁷

⁶ Модель мікрорегіонального розвитку в концентрованому вигляді відображає ті стратегічні цілі й завдання, котрі повинна забезпечувати діяльність держави на регіональному рівні, про що йшлося вище.

⁷ Питаннями визначення пріоритетів й основних напрямів повинна займатися держава. У цьому зв'язку не можна погодитися з точкою зору, яка широко побутує в літературі, що держава взагалі має бути виведена із сфери економіки під явно надуманим приводом створення вільного від її диктату ринку.

Інша справа, у нерозривному зв'язку з визначеними пріоритетами, поглиблювати територіальний поділ праці, добиватися комплексного використання ресурсного потенціалу території, розвивати сучасну інфраструктуру й місцеві ринки капіталів, робочої сили, цінних паперів, нових технологій тощо.

Уся суть справді наукової й ефективної регіональної соціально-економічної політики у тому й полягає, щоб органічно пов'язувати між собою загальнонаціональну модель мікрорегіонального розвитку і регіональні моделі відтворювальних процесів, властивих тій або іншій території.

Що стосується об'єктивних засобів ув'язки цих двох типів стратегічних моделей розвитку, то до їх числа треба віднести такі.

Перш за все, це встановлення науково обгрунтованих нормативів витрачання коштів державного бюджету. Поки що в даному питанні панує суб'єктивізм, а визначальне значення має лобування відомчих і територіальних інтересів.

Пошлемось на приклад Одеської області. У 1995 році за обсягом коштів обласного бюджету, що припадав на одного жителя, область займала 21-е місце в Україні. Між тим область істотно відстає за розвитком виробничої і соціальної сфер від середньореспубліканських показників. У 1994 році виробництво промислової продукції на душу населення тут становило лише 53 відсотки по відношенню до середньоукраїнського. Невисокий рівень інвестицій в економіку. Обсяг капітальних вкладень на душу населення в області становив лише 73,7 відсотка від середньоукраїнського /для порівняння: у Дніпропетровській і Донецькій областях – по 123,7 відсотка, у м.Києві – 247, 4 відсотка/.⁸

Такий соціально-економічний стан областей має враховуватися при визначенні нормативів відрахувань від загальнодержавних податків у місцеві бюджети.

⁸За даними Кабінету Міністрів.

На нашу думку, потрібна система об'єктивних фінансових нормативів забезпеченості потреб населення того або іншого регіону. Подібна система повинна базуватися на розробленні мінімальних соціальних стандартів по регіонах.

Аналізуючи соціально-економічні процеси в Причорномор'ї дисертант переконався, наскільки важливі такі мінімальні соціальні стандарти, особливо коли показники соціального розвитку регіону нижчі від середньореспубліканських.

За оцінками Національного інституту стратегічних досліджень, по узагальненому показнику соціально-економічного розвитку Одеська і Херсонська області у кращому випадку можуть бути віднесені до областей середнього рівня розвитку.

Що ж стосується інтегрального індексу гуманітарного розвитку, то, за матеріалами того ж інституту, в 1992 році /середній по Україні 0,65 од./ в цілому по трьох областях Причорномор'я він становив 0,5-0,6 од. А у Київській та Дніпропетровській областях цей показник був вище 0,65 од. Одеська і Херсонська області мають одні з найнижчих в Україні показники соціального захисту населення і розвитку соціальної інфраструктури. Тут нижчий рівень культурного розвитку навіть порівняно з далеко невисоким середнім рівнем в Україні.⁹ Явно нижче середнього обсяг виробництва товарів народного споживання та роздрібного товарообороту.

Подібна картина спостерігається стосовно екологічного стану. Досить сказати, що коли в Україні нещодавно знешкоджувалося 76 відсотків шкідливих речовин, які викидаються в атмосферу, то в

⁹ Див.: Рівні соціально-економічного розвитку України. - К.: Національний інститут стратегічних досліджень. - 1994. - Вип. 24. - с. 70.

Одеській області - лише 54 відсотки, в Херсонській - 50 відсотків.¹⁰ Причорноморський регіон займає одне з перших місць в Україні за кількістю онкологічних захворювань, хвороб органів дихання і кровообігу. В регіоні вже спостерігається фізіологічно небезпечний рівень забруднення навколишнього середовища.¹¹

І при цьому, питома вага місцевих бюджетів у загальному обсязі місцевих бюджетів України /по фактичному виконанню за 1995 рік/ становила /у відсотках/: Дніпропетровська область - 9,0; Донецька - 10,4; м. Київ - 7,4; Одеська область - 4,0; Миколаївська область - 2,5; Херсонська область - 1,9 /табл. II/.

Без розроблення системи об'єктивних фінансових нормативів забезпеченості потреб населення того або іншого регіону, науково обгрунтованих мінімальних соціальних стандартів по регіонах не можна уникнути "бюджетних війн", поглиблення суперечностей як між державою і регіонами, так й між самими регіонами і всередині них.

Велику роль в узгодженні державних і регіональних інтересів відіграло б використання балансових методів прогнозування й планування і особливо, зведених балансів як національної економіки в цілому, так й економічних районів; розроблення й застосування довгострокових і стабільних нормативів економічного розвитку, в

¹⁰ Див.: Народное хозяйство Украинской ССР в 1989 г.: Статистический ежегодник. - К., 1990. - с. 194.

¹¹ У даний час поширеною є точка зору, згідно з якою першорядне значення у питаннях розвитку та розміщення продуктивних сил має надаватися таким економіко-технологічним критеріям, як швидкість обороту капіталу, рівень прибутку, можливість розвитку експортно-орієнтованих і імпортозамінюючих виробництв. На нашу думку, досягти безпечного середовища проживання можна лише в одному випадку, якщо пріоритетне значення у питаннях розвитку й розміщення продуктивних сил буде надаватися соціально-економічним і екологічним критеріям в контексті ідеї сталого розвитку, проголошеної на конференції в Ріо-Де-Жанейро в 1992 р. В Україні на рівні Мінекобезпеки вже розроблено проект Концепції сталого розвитку у республіці.

тому числі тих, що відносяться до інвестиційної діяльності, у національному і регіональному розрізах.¹²

В Україні в останні роки залишалися забутими можливості балансових методів планування, які мають найширше застосування у світовій економічній практиці. Настала пора на новій, науковій і демократичній основі приступити до розроблення системи найважливіших балансів, домагаючись їх органічної взаємоув'язки: матеріальних, трудових, фінансових. Особливе значення матиме розроблення зведеного балансу національної економіки, який ув'язуватиме кінцеві цілі розвитку всього народногосподарського комплексу й ресурси, необхідні для досягнення цих цілей. Рівною мірою це стосується й розроблення зведених балансів економічних районів.

Показники таких балансів, які характеризують у зведеному вигляді пропорції і співвідношення національної економіки або економічних районів, можуть стати найважливішими орієнтирами для розроблення довгострокових і стабільних економічних нормативів, яких зараз так не вистачає. Йдеться, перш за все, про обсяги виробництва як у галузевому, так й в регіональному розрізах, що будуть мати не директивний, а орієнтуючий характер.

Без зведеного балансу національної економіки і економічних районів неможливо проводити чи навіть починати системну структурну перебудову економіки, забезпечити переливання фінансових, матеріально-технічних ресурсів і робочої сили з так званих "склерозних" галузей, які поглинають ресурси, в такі сектори економіки, які забезпечують швидкий оборот капіталу, повернення витрат і задоволення реальних потреб суспільства, кожної людини.

¹²

В Україні на урядовому рівні вже розроблено проект Концепції державної системи прогнозування економічного і соціального розвитку, що передбачає розробку прогнозів на 5-10 років.

Значимість перерахованих питань важко переоцінити в плані гармонійного розвитку територій, дотримання паритету державних і регіональних інтересів.

Основні фактори, які формують соціально-економічну ситуацію в регіонах

Реальне управління в регіонах неможливе без з'ясування факторів, які формують там соціально-економічну ситуацію.

На нашу думку, в цьому контексті можна виділити дві групи факторів:

загальнодержавні фактори, в основі яких проблема формування соціально орієнтованої ринкової економіки в масштабах усього суспільства;

регіональні фактори, які пов'язані з специфікою конкретного регіону з позицій використання його потенціалу.

Якщо зробити спробу виділити основні фактори загальнонаціонального порядку і дати їм кількісну оцінку, тобто визначити ступінь впливу на забезпечення соціально-економічної динаміки, то картина, за нашими розрахунками, буде такою:

а/ відсутність розвинутого споживчого сектору національної економіки, який гнучко орієнтується на попит, що змінюється, як необхідної умови мобілізації соціально орієнтованих резервів економічного зростання – до 45 відсотків впливу;

б/ втрата керованості народним господарством як єдиним цілим не менше 18–20 відсотків впливу;

в/ розрив міжгосподарських зв'язків, втрата дешевих джерел енергії – не менше 20–25 відсотків впливу;

г/ інші фактори – 10–17 відсотків впливу.

На перший погляд, подібний розрахунок здається нереальним, адже, звичайно, все, або майже все зводиться до розриву міжгос-

подарських зв'язків, втрата дешевих джерел енергії. На нашу думку, такий підхід є помилковим. І щоб у цьому переконатися, досить уважніше проаналізувати, що реально ховається, за першим з названих факторів.

Насамперед, мова йде про глибоку структурно-технологічну незбалансованість усього народногосподарського комплексу. Досить сказати, що сьогодні 3/4 валового суспільного продукту України представлені засобами виробництва.

Економіка будь-якої процвітаючої країни не витримала б такого тягара. Національне господарство за таких умов починає працювати само на себе, а не на кінцевого споживача. Начебто через гігантську аеродинамічну трубу вилітають мільйони тонн чавуну й цементу, марганцю й сталі, які взаємно спалюють один одного в процесі безмежних технологічних переробок.

Свій немалий внесок роблять тут й підприємства військово-промислового комплексу /ВПК/. І досі ВПК України – це найсучасніша частина військової індустрії колишнього Союзу /за якістю обладнання, технологічними процесами, рівнем кваліфікації робітників і інженерно-технічного персоналу/. На сьогодні український ВПК включає в себе близько 700 підприємств, на яких працюють не менше мільйона висококваліфікованих інженерів, техніків і робітників, десятки наукових установ тощо. Зараз підприємства ВПК в невеликих обсягах дотуються з держбюджету для вирішення питань соціального захисту їх працівників /зарплата, перепрофілювання і перенавчання кадрів, утримання соціальної інфраструктури тощо/. Немалі кошти витрачаються на списання товароматеріальних цінностей, незавершеного будівництва і готової продукції, непридатної для використання в цивільних цілях.

Це об'єктивно вимушені й не завжди продуктивні витрати, пов'язані з перепрофілюванням воєнного виробництва для випуску

цивільної продукції, переведенням наукових установ, які обслуговують ВПК, на розроблення цивільних проектів.

При певних умовах підприємства оборонного комплексу України вже сьогодні могли б на 35-40 відсотків збільшити виробництво товарів народного споживання за рахунок додаткового випуску медичної і складної побутової техніки, обладнання для агропромислового комплексу, що, без сумніву, сприяло б оздоровленню всієї економіки України, посиленню споживчого індустріального сектора /у 1994 році порівняно з 1990 роком випуск товарів народного споживання в Україні зменшився на 50 відсотків/.

Високі і наукоємні технології, характерні для ВПК, дають можливість при відповідному інвестуванні випускати такі пасажирські літаки, вертольоти, судна, вантажні автомобілі, аналогів яким немає у світовій практиці.

Не вирішується й багато інших питань структурно-технологічної перебудови вітчизняного виробництва. А вже за роки незалежності ми навіть не приступили до вирішення хоча б одного із трьох стратегічних завдань, які за загальноприйнятими міжнародними стандартами завжди стояли перед країнами, що робили спроби добитися структурно-технологічної збалансованості народногосподарського комплексу. Йдеться про:

а/ реформування добувних галузей економіки, вивільнення на цій основі величезних матеріально-сировинних, енергетичних, трудових, фінансових та інвестиційних ресурсів;

б/ спрямування цих ресурсів у галузі і сфери національної економіки, які спеціалізуються на створенні високотехнологічної і наукоємної продукції, а також зайняті виробництвом експорт-орієнтованої і імпортозамінючої продукції;

в/ орієнтацію в стратегічному плані, як на одну з провідних ланок у розвитку всього народногосподарського комплексу України,

на інтенсивне розширення й зміцнення матеріально-технічної бази паливно-енергетичного комплексу України, зокрема, докорінну реконструкцію діючих нафтопереробних підприємств, збільшення видобутку нафти на власній території, в тому числі з раніше освоєних, але не до кінця вироблених свердловин, освоєння енергозберігаючих технологій, використання альтернативних джерел енергії тощо.

Докладний аналіз проблем формування розвинутого споживчого сектора економіки, що гнучко орієнтується на зміни попиту, висвічує весь комплекс технологічних, організаційно-управлінських і фінансових проблем, пов'язаних з його формуванням. Без розв'язання цих проблем, звичайно, гальмуються й процеси соціально-економічного реформування на регіональному рівні.

Аналіз факторів економічного розвитку, які мають переважно внутрірегіональний характер, дає можливість розкрити як причини негативних явищ регіонального рівня, так й потенційні можливості виходу з кризової ситуації.

Поки що внутрірегіональні фактори соціально-економічного зростання працюють як і у випадку з загальноекономічними факторами зі знаком "мінус", тобто про позитивні тенденції спрямованості їх руху говорити не доводиться.

І все ж варто виявити приховані потенційні резерви внутрірегіонального розвитку, що можна показати на прикладі Приморськомор'я.

Перш за все в регіоні, особливо в його приморській зоні¹³, висока частка сфери матеріального виробництва при недостатньому рівні розвитку сервісних галузей, тобто сфери обслуговування.

¹³Висока концентрація виробничих потужностей у приморській зоні створює і високе техногенне навантаження на відносно вузьку берегову лінію зі всіма наслідками, що звідси випливають: забрудненість атмосферного повітря і моря; відведення й без того обмеженої кількості берегових земель для господарської діяльності, їх наступна ерозія тощо.

Звичайно, з одного боку, треба враховувати ту об'єктивно-історичну обставину, що саме в Причорномор'ї зосереджений унікальний індустріальний комплекс, без якого відродження та розвиток усього промислового сектору національної економіки уявити неможливо. Досить сказати, що тільки тут виробляється верстатне обладнання з ЧПУ, важке ковальсько-пресове обладнання, машини для литва, переробки пластмаси, витягання деталей, вигинання труб тощо. Саме в Причорномор'ї створюється більшість суден, що будуть у країні. Тут єдине в Україні виробництво литва чорних і кольорових металів для машинобудування, величезний завод сільсько-господарського машинобудування, тільки в регіоні випускається сталевий низьковуглецевий дріт, зварювальні електроди і т.д.

Але, враховуючи потужний рекреаційно-санаторний потенціал регіону, визнати таке становище нормальним не можна. До речі, розвиток сфери обслуговування допоміг би зняти соціальну напругу в регіоні, пов'язану з неповною зайнятістю, безробіттям тощо.

Що стосується самої сфери матеріального виробництва, то тут мають місце диспропорції такого порядку. Для базових галузей народногосподарського комплексу регіону характерні суттєві внутрігалузові диспропорції. Це виражається в тому, що коли питома вага важкої промисловості становить 64-66 відсотків загального обсягу виробництва, то підприємств легкої і харчової - 34-36 відсотків. І це за практично необмежених сировинних можливостей для розвитку зазначених галузей, особливо харчової промисловості.

В аграрному секторі регіону мають місце диспропорції між виробництвом, переробкою і зберіганням сільгосппродукції; у морегосподарському комплексі - між обсягами і структурою вантажів, що перевозяться, і реальними можливостями їх обробки.

Між самими територіально-господарськими комплексами являється недостатній взаємозв'язок. Необхідно вирізнявати умови функціо-

вання провідних територіально-господарських комплексів. Особливо це стосується аграрного комплексу регіону з його вищими цінами, непомірними податками, катастрофічним становищем¹³ запчастинами, мінеральними добривами, пально-мастильними матеріалами і т.д. Вирішення такого завдання відіграло б важливу роль у формуванні і збереженні оптимальної внутрірегіональної збалансованості.

При розгляді найважливіших аспектів цієї збалансованості вже відзначалась слабкість кооперативних зв'язків між провідними територіально-господарськими комплексами регіону. Мають, найбільш наочно це виявляється в особливостях розвитку машинобудівного комплексу. Цей комплекс включає в себе десятки металобробних і машинобудівних підприємств, а його продукція характеризується переважно "транзитним" характером. Основна частина матеріалів, напівфабрикатів і комплектуючих виробів надходить з інших регіонів, а велика частина кінцевої продукції вивозиться за межі Причорномор'я, хоч потребу в цій продукції мають як сам машинобудівний комплекс регіону, так і морегосподарський і аграрний сектори народногосподарського комплексу регіону в цілому.

Іншими словами, ступінь комплексності розвитку, який оцінюється з позиції кооперування, комбінування, нарешті, з позиції структурно-технологічної збалансованості, низький як усередині провідних територіально-господарських комплексів, так і між ними.

Дисертант вважає, що тут без розроблення і здійснення реальних планів регіонального розвитку не обійтись. Маються на увазі саме регіональні плани, а не плани окремих територій, хай навіть обласного масштабу.

Доцільно також розробляти і здійснювати регіональні державні програми соціально-економічного розвитку, які б включали в себе пріоритети й умови для прискореного розвитку прогресивних

територіально-господарських комплексів і для залучення іноземних інвестицій. У цих програмах повинні бути в обов'язковому порядку передбачені такі економічні заходи, як пряме державне інвестування і субвенції в необхідних випадках, створення й активне використання спеціальних фондів для фінансування державних регіональних програм, залучення вітчизняного та іноземного приватного капіталу, пільгове оподаткування і кредитування, особливо тих районів де склалися найсприятливіші умови для економічного зростання або, навпаки, мають місце надзвичайні екологічна, демографічна і т.д. ситуації. У подібних випадках могли б також використовуватися позабюджетні фонди.

Значною вадю і водночас потенційним фактором економічного зростання є слабкий розвиток у регіоні практично всіх галузей виробничої інфраструктури. Йдеться, у першу чергу, про енергетику, будівельну індустрію, водопостачання, транспорт і зв'язок. Треба наголосити, що підвищення ефективності територіального поділу праці немислиме без розвитку внутрі- і міжрегіональної інфраструктури.

Наступний суттєвий резерв внутрірегіонального зростання: - нарощування виробництва і підприємств з високим рівнем впровадження досягнень науково-технічного прогресу, особливо тих, що використовують наукоємні, екологічні, ресурсозберігаючі технології.

Фактично сьогодні в регіоні не сформований єдиний науково-технічний комплекс, хоч для цього є необхідні умови. Жорсткий ланцюжок "фундаментальна наука - прикладна наука - дослідне виробництво - серійне виробництво" так і не замкнувся. І це за наявності в регіоні десятків вузів і академічних інститутів, відомчих конструкторських бюро і проектних інститутів, дослідних виробництв і полігонів.

Багато проблем, що досліджені стосовно Причорномор'я, характерні й для інших регіонів країни звичайно з урахуванням їх специфіки. У цьому конкретному контексті дисертант бачив своє завдання в тому, щоб на прикладі Причорномор'я розглянути сукупність внутрі-

регіональних факторів, які безпосередньо впливають на соціально-економічну ситуацію в регіоні. Подібний підхід необхідний стосовно будь-якого регіону країни.

Проблеми і шляхи реформування соціально-економічного розвитку в регіонах

Однією з ключових проблем соціально-економічного розвитку в регіонах є приватизація й демонополізація виробництва. Немає такого регіону країни, для якого б вона не була актуальною.

На нашу думку, не можна погодитися з тим твердженням, що основна мета приватизації – отримання додаткових коштів. Основний зміст цього вельми непростого соціально-економічного явища, який протікає досить хворобливо, пов'язаний з створенням конкурентно-спроможного середовища, що засвідчує нерозривний зв'язок процесів приватизації і демонополізації, хоч частіше їх штучно ізолюють один від одного, з появою значного промарку приватних і колективних власників, нарешті, з реформуванням системи управління державним сектором економіки, посиленням мотивації до праці.

До того ж процес реформування власності не можна взагалі зводити до приватизації, як такої. Це питання значно ширше. Йдеться про роздержавлення власності, яке включає в себе не тільки приватизацію, тобто передачу державного майна у приватні руки, але й акціонування та корпоратизацію, що передбачають формування колективного власника.

В Україні свого часу було прийняте правильне й виважене рішення на найвищих рівнях законодавчої та виконавчої влади, згідно з яким щодо різних груп об'єктів державного майна від 70 до 100 відсотків акцій відкритих акціонерних товариств, які створюються на їх базі, повинні продаватися з відповідними пільгами працівникам цих підприємств і лише щодо окремих об'єктів – менше 70 відсотків акцій.

По суті, були визначені квоти реалізації акцій трудовим ко-

лективам і вільного продажу іншим юридичним та фізичним особам.

Інша справа, що при цьому не було забезпечено доступу всіх фізичних і недержавних юридичних осіб до придбання державного майна за єдиним правилом, яке не обмежує будь-яких інтересів, включаючи іноземних інвесторів; реальну платність державного майна за єдиним правилом і в масштабах усієї країни; створення ефективної мережі фінансових посередників /суди ж відносяться аудиторські та консалтингові фірми/, що акумулюють заощадження та приватизаційні цінні папери населення.

Досі не вирішені й такі питання, як реальна концентрація в національному масштабі вітчизняного і зарубіжного капіталу, скажімо, шляхом продажу належних державі акцій пакетами, тобто на основі пошуку стратегічного інвестора; монополізація, яку в усьому світі проводить паралельно із здійсненням процесів приватизації й акціонування; економічно доцільна черговість роздержавлення державного майна при поєднанні цього процесу з стратурними перетвореннями і отже, у першу чергу, планомірна приватизація тих державних виробничих структур, які скорочуються в ході економічних перетворень. Це, до речі, допомогло б зняти неминучу соціальну напругу, яка виникає в ході структурних перетворень.

У питаннях приватизації мабуть потрібна золота середина: і трудові колективи при цьому не повинні бути обійдені, а також треба, щоб інші фізичні та юридичні особи брали активну участь у цьому процесі і першочергова роль при цьому має належати саме державі. Однак процес приватизації в Україні йде повільно. Виконання програми приватизації в 1996 р. становило: щодо об'єктів "малої" приватизації - 58 відсотків, щодо середніх і великих підприємств - 39 відсотків /табл. 12/. Наведені цифри прямо свідчать про невиконання президентської програми прискорення процесу

приватизації в 1995 році. Але це лише одна сторона питання. А те, що процес приватизації став некерованим, – це друга сторона. Адже повсюдно "мала" приватизація завершувалася значно раніше, ніж "велика". І в цьому є своя логіка: невеликі підприємства сервісу /торгівля, побут, громадське харчування/ максимальною мірою наближені до споживача, вони швидко і гнучко реагують на попит, що змінюється, і тому легше вписуються в ринок.

Враховуючи, що темпи "великої" приватизації наздоганяють темпи "малої" приватизації в Україні /на що не звертає уваги офіційна виконавча влада як у центрі, так й в регіонах/, найближчим часом може скластися парадоксальна ситуація: державний сектор у сфері сервісу може виявитися вагомішим, ніж у сфері великої індустрії, тобто ті сектори економіки, які традиційно є лідерами при формуванні ринку перестануть бути такими.

Подібна ситуація з "малом" приватизацією не в останню чергу пов'язана з тим, що даний процес повністю перейшов у відання органів місцевого самоврядування. Сама ж держава в особі своїх регіональних владних структур практично не використовує досить ефективні важелі інтенсифікації даного процесу, зокрема, реалізацію пріоритетного права трудового колективу на придбання майна підприємства, що приватизується, з відстрочкою платежу за нього, але при умові збереження основного профілю діяльності.

Чим пояснюються низькі темпи як "малої" так й "великої" приватизації?

Перш за все, держава та її регіональні органи влади втратили такий дуже сильний важіль оптимізації й інтенсифікації приватизаційних процесів, як інформація. Навіть у такому місті, як Одеса, яке відрізняється підприємливістю та діловою активністю, у більшості населення /близько 70 відсотків опитаних/ немає уявлення про "правила гри" при приватизації. Не випадково, що 70

відсотків населення міста не вірять, що приватизація відбуватиметься чесно, з дотриманням принципу соціальної справедливості; 50 відсотків – не знають власних можливостей у процесі приватизації, а 70 відсотків не розуміють, у чому полягає відмінність між "малою" і "великою" приватизацією.

Світовий досвід переконливо показав, що приватизація тільки тоді оздоровчо впливає на економіку і суспільство в цілому, коли населення розуміє механізм приватизації, коли його переважна більшість визнає справедливість цього механізму.

Тому не випадково велика частка населення досі не отримала приватизаційні сертифікати, більшість населення взагалі не знає, у якій формі можна взяти участь у приватизації. Наприклад, в Одесі тільки кожний п'ятий з опитаних готовий у якійсь формі брати участь у "малій" приватизації.

Потрібні не безликі списки підприємств і об'єктів приватизації, якими рибіють нині газети /без будь-якої інформації про них/, а чітка градація з боку органів регіональної виконавчої влади всіх без винятку підприємств, що приватизуються, та іншого державного майна. Не якісь сумнівні посередники і навіть не органи місцевого самоврядування, а, в першу чергу, саме регіональні органи державної влади повинні надавати максимально об'єктивну й оперативну інформацію, по-перше, щодо більш або менш благополучних об'єктів державного майна, по-друге, щодо тимчасово неблагополучних об'єктів, і по-третє, щодо безнадійно неблагополучних об'єктів державного майна. Тільки тоді у кожного буде право вибору в процесі приватизації, тільки тоді не буде потягу до повернення в адміністративно-командну систему, у чому далеко не останню роль відіграла чотирирічна дискредитація самої ідеї приватизації.

Проведений дисертантом аналіз досвіду ряду зарубіжних країн, в тому числі держав СНД, свідчить про неприпустимість обвальної

приватизації. У цьому процесі необхідна поступовість. Тим більше, що в найбільш розвинених країнах світу частка державного виробництва доволі висока: у США – 30 відсотків, Великобританії – 40, а в Швеції – навіть 50 відсотків. Справа не тільки в тому, що в Україні ця частка дещо вища, а в тому, що у нас державна власність недостатньо ефективна і за структурою, і за найважливішими економічними показниками, через що, дійсно, потрібне її реформування, в тому числі на основі приватизації, акціонування й корпоратизації. Тому зволікати даний процес – значить знову дотувати збиткові підприємства, розкручувати нові витки інфляції та ще й позбавляти державний і місцеві бюджети антиінфляційних грошей, не кажучи вже про інвестиційну та інноваційну активність, мотивацію до праці тощо.

Інакше кажучи, тут не йдеться про руйнування державного сектору економіки та соціальної сфери, а про його розумне перетворення, яке включає, в тому числі й створення умов для виникнення нових виробництв, підтримку підприємництва тощо.

Складною залишається проблема демонополізації вітчизняного виробництва. За даними Антимонопольного комітету, в Україні монополізовано 55 відсотків загальнонаціональних ринків товарів та послуг, а 17 відсотків абсолютно монополізовані. Близько 550 підприємств визнані монополістами на загальнодержавному рівні, більше 2250 – на регіональному.

Причому рівень монополізації ринків досяг у машинобудуванні і металообробці – 98 відсотків, у тому числі 33 відсотки – абсолютно монополізовані; у медичній промисловості – 76 і 30 відсотків відповідно; в хімічній і нафтохімічній промисловості – 69 і 21 відсоток.

Проте треба враховувати, що саме монополія буває різною за змістом. Наприклад, на Заході основа монополізму – переважно тех-

нічна й технологічна, пов'язана з такими процесами, як спеціалізація й концентрація виробництва, а вітчизняна монополія створювалася і як організаційно-господарська. Досі зберігається монополія окремих органів господарського управління на організацію економіки й управління. Сьогодні у державному секторі економіки функціонує близько 1500 різних господарсько-фінансових об'єднань, які здійснюють адміністративний контроль за діяльністю підприємств, використовувачи при цьому організаційні і фінансові важелі; і виступають як цілком сформовані організаційні структури монопольного типу. Не випадково масовими стали підвищення цін, нерідко трапляється і явне зловживання у вигляді додаткових вимог при поставці продукції споживачам. За таких умов не доводиться говорити про якусь добросовісну конкуренцію, науково-технічний прогрес, урахування інтересів споживачів.

Подібну організаційно-господарську монополію можна обмежити тільки адміністративними методами. Йдеться про адміністративне обмеження можливостей такого роду об'єднань впливати на процес ціноутворення і, зокрема, на формування собівартості продукції підприємств. Крім того, необхідно заборонити делегування їм будь-яких прав або функцій у сфері ціноутворення. Це має бути виключна прерогатива державних органів виконавчої влади, в тому числі на регіональному рівні. Рівною мірою це стосується питань збуту продукції підприємств, що входять до складу об'єднань; доведення держзамовлень і контрактів до підприємств; надання асигнувань, субсидій і кредитів для їх виконання. Усе це повинно реалізуватися виключно на рівні підприємств-виробників.

На жаль, організаційно-господарська монополія в Україні доповнюється ще й доволі специфічною техніко-технологічною монополією, пов'язаною з попередніми диспропорціями у розвитку процесів спеціалізації, концентрації і комбінування. До речі, у роз-

винених країнах давним-давно ведуть боротьбу з тенденцією до монополізму в економіці. Так, ще 1890 року в США був прийнятий один з перших у світовій практиці законів про демонополізацію "Про обмеження діяльності трестів і монополій". У подальшому в США і розвинених країнах Заходу була створена ціла система анти-монопольних законів і правил.

Україна не може стояти осторонь цих процесів. Зараз уже мало тільки визначити найбільш монополізовані ринки на загальнонаціональному і регіональному рівнях. Держава в особі її виконавчих органів центрального й регіонального рівнів цілком здатна здійснювати такі антимонопольні заходи, як ліквідація або скорочення субсидій і дотацій підприємствам-монополістам; припинення надання їм податкових пільг і кредитів тощо.

Складніше, коли йдеться про такі антимонопольні важелі регулювання економіки, як виділення об'єктів, що підлягають демонополізаційному розділу; відокремлення тих чи інших підрозділів підприємств-монополістів або навіть повна їх ліквідація.

Між тим втрачається час у вирішенні всіх цих важливих питань, так само як і питань установа податку на обсяг реалізації підприємств-монополістів, заснування альтернативних підприємств, що випускають конкурентноспроможну продукцію.

Сьогодні в Україні склалися сприятливі умови для розв'язання усіх цих проблем. Іде приватизація, паралельно з якою можна реалізувати такі антимонопольні заходи, як зняття бар'єрів для вступу у відповідний ринок; обов'язкове збереження коальної спеціалізації; нарешті, розділення тієї або іншої організаційно-технологічної структури.

До того ж треба відмітити, що коли в ході приватизації не контролювати і не управляти демонополізаційними процесами, то найближчим часом можна наштовхнутися на приватну монополію, яка вия-

висься значно небезпечнішою колишньої державної через свою повну некерованість.

Звичайно, при цьому потрібні зваженість і обережність. Особливою мірою це стосується потенційної можливості зруйнування цілих рядів технологічних комплексів з високим рівнем концентрації виробництва, які, зокрема, становлять експортний потенціал держави.

Особливого значення набувають питання аграрного реформування. Звичайно, центральне місце тут належить реформуванню виробничих і соціальних відносин на селі. Та було б великою помилкою забувати при цьому про проблеми раціональної спеціалізації регіонів у виробництві сільськогосподарської продукції, структурної перебудови АПК з одночасним формуванням ефективних внутрігалузових і територіальних пропорцій, інтеграції переробних галузей з виробниками сільськогосподарської продукції. Це, до речі, такі питання, які мають безпосередню регіональну "прив'язку".

Що стосується реформування соціально-економічних відносин на селі, то воно буде проблематичним без реалізації програми підтримки аграрного сектора, яка передбачає активну допомогу йому з боку держави, насамперед, у фінансовому й інвестиційному плані.

Така програма повинна включати в себе три важливі взаємопов'язані позиції:

а/ питання приватизації і роздержавлення, тобто пошук сільськогосподарськими підприємствами конкретного інвестора;

б/ відпрацювання жорсткого механізму еквівалентних відносин аграрного сектору з іншими галузями національної економіки;

в/ глибоко продуману, чітко відпрацьовану й ефективну систему соціальної підтримки села і його інфраструктури.

Корінне питання аграрного реформування – приватизація й роз-

державлення. Аграрна економіка, дійсно, стійка й ефективна тоді, коли є різні форми власності і господарювання. Тому без реальної приватизації як колективних, так й державних підприємств не обійтись. Однак при цьому не можна робити акцент виключно на організації фермерських господарств, як це нерідко має місце. Не можна забувати і про такі не менш ефективні колективно-ринкові структури, як партнерські ферми, аграрні акціонерні асоціації і сільськогосподарські товариства з обмеженою, повною і додатковою відповідальністю і т.д.¹⁴/табл. 13-16/.

Наукові принципи формування податково-бюджетної політики

На основі проведеного дослідження проблем податкової політики останніх років автор дійшов до наступних висновків:

перш за все, податки мають бути стабільними, не підлаштовуватися під зростання витратної частини державного бюджету, мусить бути заборонено погіршення податкового режиму протягом будь-якого поточного року;

сплата податків повинна бути вигідною, тому оподаткування повинно мати однократний і стимулюючий виробництво характер;

слід суттєво скоротити податкові пільги, значна частина яких має необґрунтований, вольовий характер;

треба неухильно дотримуватись встановлених законодавством податкових санкцій;

¹⁴у економічній літературі нерідко висловлюється дві діаметрально протилежні точки зору щодо аграрного реформування. З одного боку, лунають заклики заморозити будь-яке аграрне реформування, залишити в сільському господарстві колишні господарські відносини. З іншого боку, пропонується одним махом зруйнувати аграрне виробництво, яке нині склалося. З подібними максималістськими підходами погодитись не можна. Сільський уклад потребує використання еволюційних форм і методів перебудови.

податкова політика не повинна носити каральний характер, а самі податкові органи мають функціонувати, керуючись також й принципом матеріальної заінтересованості;

податок на прибуток не може поглинати більше третини його балансової величини, не дивлячись на будь-які кон'юктурні коливання, в тому числі політичного характеру;

податок на добавлену вартість /ПДВ/, справді, повинен стати податком на збільшену у виробництві або обігу /тобто добавлену/ вартість, а не використовуватись як податок на будь-який вид діяльності;

стабілізація економіки несумісна з підвищенням прибуткового податку на майно підприємства; з тієї ж причини в господарському житті не повинно бути податку на проценти по вкладах і податку на перевищення фонду оплати праці;

вкрай важливо для стимулювання економічної активності скасувати всі види податків на ввезення машин, верстатів і обладнання, які не мають аналогів в Україні;

необхідно чітко встановити перелік й граничні величини ставок усіх видів податків на регіональному рівні, щоб запобігти податковому безладдю, яке вже має місце у зв'язку зі слабкістю загальнодержавного управління в цілому і розширенням повноважень регіонів.

Найсуттєвіша вада нинішньої податкової системи – недонадходження податків усіх видів. І справа тут не тільки в приховуванні доходів. Фундаментальна причина низького збирання податків – у розбіжності їх структури з структурою економіки, в тому числі на регіональному рівні, що різко змінюється, через що основний тягар оподаткування припадає на фінансово слабкі сектори. Якщо врахувати, що податковий тиск на економіку з урахуванням навіть позабюджетних фондів не може перевищувати по будь-яких можливих стандар-

тах 40 відсотків від створюваного в регіоні продукту /відповідно 40 відсотків від ВВП в масштабах країни/, то сьогоднішнє податкове навантаження на матеріальне виробництво /в тому числі дрібний і середній бізнес/ можна оцінити як критичне: у деяких випадках реальний податок перевищує сам прибуток. Адже зараз не менше 50 відсотків ВВП виробляється у сфері послуг /ще кілька років тому до 30 відсотків/. Така картина практично в усіх регіонах України.

Зрозуміло, що не можна вимагати гроші у тих, у кого їх немає, тобто у державних підприємств, дрібного і малого бізнесу, фермерів тощо, і обходити тих, у кого вони є, – фінансову сферу, великих посередників, експортерів вітчизняної продукції тощо.

Тут постає значно більш масштабна проблема – загальнодержавного, а не тільки регіонального характеру. Очевидно, одним з стрижневих моментів передбачуваної податкової реформи повинна бути реструктуризація податкового навантаження, приведення його у відповідність з нинішньою структурою економіки.

За звичкою, ефективність діючої системи оподаткування безпосередньо поширюють і на ефективність бюджетної політики всіх рівнів.

Однак досі не ставиться питання про те, що податкова політика, в свою чергу, повинна залежати від ефективності бюджетної політики. Адже, як показує досвід, у тих випадках, коли обсяг доходів у бюджет конкретної території менший, ніж обсяг платежів, які надходять у бюджети вищого рівня, то різко зменшується заінтересованість даної території в ефективності господарювання. При цьому різко зростає стимул до поповнення доходної частини бюджету за рахунок бюджетів вищого рівня.

Очевидно, настав час переглянути ряд статей Закону України "Про бюджетну систему". З одного боку, необхідно чітко закріпити положення про те, що органи законодавчої влади несуть відповідаль-

ність за прийняття рішень, які призводять до збільшення дефіциту бюджетів різних рівнів, а також відповідальність органів виконавчої влади за реалізацію витратної частини бюджету найефективнішим способом. З другого боку, вкрай важливо закріпити в законі положення про використання доходів, створених у тому або іншому регіоні, переважно на місцях. Це, мабуть, єдине в нинішніх умовах джерело для надання пільг підприємствам, що мають особливе значення для розвитку регіону, для розширення прав і можливостей регіонів в організації фондів зайнятості й соціальної допомоги найменш захищеним прошаркам населення. Загальне уявлення про бюджетну систему України дають дані таблиці II і I7.

Інша справа, що на регіональному рівні потрібна більша активність у пошуку реальних додаткових джерел фінансування соціально-економічних програм. Потужним джерелом для покриття дефіциту регіональних бюджетів усіх рівнів, випливання нових коштів для фінансування соціально-економічних програм можуть і повинні стати муніципальні та регіональні позички, прибуток від вкладення власних коштів регіонів, доходи від здачі в оренду майна, передачі землі в довгострокове користування, продажу квартир населенню, приватизації у сферах торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування тощо.

До речі, високоприбуткові або соціально значимі об'єкти вигідніше, як і раніше, здавати в оренду, залишаючи в комунальній власності, а не йти тут на тотальну приватизацію. Адже доход від приватизації має одноразовий характер /з цього доходу 30 відсотків перераховується в державний бюджет/. Крім того, подібні об'єкти значною мірою виходять з-під контролю регіональної влади різних рівнів, у подальшому необґрунтовано перепрофілюються і т.д.

У разі оренди регіональна влада має можливість отримувати стабільні доходи, безпосередньо впливати на діяльність орендних

підприємств. Причому тут може мати місце внесок не грошовий, а майнового паю, якщо регіональна влада буде активно виступати як співзасновник відповідних господарюючих об'єктів. Тому недоцільно позбавляти регіональну владу стабільних і, що не менш важливо, прогнозованих доходів у місцеві бюджети, обмежуючи орендні відносини.

Регіональна влада може і, на мою думку, повинна виступати співзасновником, навіть більше, ініціатором створення фінансових структур, які діють на ринку цінних паперів як посередники. По-перше, це було б гарантією від зловживань трастових і довірчих товариств, які хвилю прокотилися по всій Україні. А по-друге, йдеться про акумулювання гігантських інвестиційних ресурсів, так необхідних для розвитку найрізноманітніших регіонів країни. Було б просто недалекоглядним скидати з рахунку грошові накопичення мільйонів людей, їх приватизаційні сертифікати. До того ж в подібній ситуації місцеві органи влади могли б визначити пріоритетні сфери вкладення інвестицій.

Мобілізації фінансових ресурсів на найважливіших напрямках регіонального розвитку сприяла б і міжобласна бюджетна кооперація. Доцільно ставити питання про механізм перерозподілу коштів обласних бюджетів для регулювання цін, боротьби з інфляцією, у випадку виникнення непередбачених ситуацій. Можливо, варто говорити про консолідований характер деяких статей з метою оперативнішого перерозподілу коштів /на поворотній основі/ у разі виникнення гострої необхідності. Причому йдеться не тільки про ситуації з так званими форсмажорними обставинами /стихійне лихо і т.д./, але й про випадки, коли необхідні одноразові капіталомісткі асигнування, пов'язані, наприклад, з здійсненням великих бартерних та інших взаємовигідних операцій з іншими регіонами України й СНД. Або якщо

Йдеться про інвестиції в міжобласні об'єкти виробничого й інфраструктурного призначення, або про формування нових міжобласних ринків різного роду з відповідною інфраструктурою. Наприклад, для областей Причорномор'я досить актуальною є програма формування таких ринків в індустріально-транспортній, курортно-рекреаційній, інвестиційно-інноваційній і соціальній /медицина, освіта, культура/ сферах.

Наукові основи формування регіональної інвестиційної політики

Своєрідним барометром стану справ в економіці є ситуація в інвестиційному комплексі. Якщо інвестиційний процес ослаблений, протікає в "яло, то немає основи, яка необхідна для структурної перебудови народногосподарського комплексу, нарощування темпів виробництва і т.д.

Відомо, яким катастрофічним було падіння за останні роки обсягів інвестицій як у масштабі всієї країни, так й в її окремих областях і регіонах /табл. 18, 19/.

Поряд з іншими причинами, що привели до подібного становища, далеко не останню роль відіграє відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації як на рівні держави, так й на рівні окремих регіонів.

Дисертант досліджував, переважно, регіональні аспекти інвестиційної політики і може сформулювати враження, що моза йтиме про інвестиційну політику окремих регіонів, але регіональний аспект має бути присутнім й при розгляді питання про централізовані джерела інвестицій.

Державі треба чітко й однозначно визначити для всіх без винятку регіонів країни, які конкретно обсяги найбільшої виробничої

і соціальної значимості вона буде інвестувати за рахунок централізованих джерел. На нашу думку, це мають бути у першу чергу об'єкти базових галузей індустрії й сільського господарства в регіональному розрізі, а також тих сфер діяльності, які здатні в найкоротші терміни забезпечити суттєве збільшення випуску товарів народного споживання і стабільний приплив валютних коштів. Робота в цьому напрямі на державному рівні ще не починалася.

Однак мало визначити в кожному регіоні першочергові об'єкти виробничого і невиробничого призначення, що фінансуються за рахунок централізованих джерел капіталовкладень; мало встановити форми державної інвестиційної підтримки тому або іншому регіону в залежності від його виробничо-галузевої і соціально-демографічної специфіки. Важливо при цьому визначити й економічну ефективність, швидкість окупності будь-якого інвестиційного проекту. Адже на розподіл між регіонами й без того слабкого потоку централізованих інвестицій впливають не стільки здоровий глузд, урахування першочерговості вирішення тієї або іншої регіональної проблеми, оцінка ефективності її розв'язання і т.д., скільки нерерозподіл фінансових коштів між регіонами. Справа погіршується ще й відомчо-галузевим лобуванням.

Тому важливо інвестиційні проекти на конкурсній основі відбирати, що дозволяє об'єктивно оцінити швидкість окупності виділених коштів і загальну ефективність проектів. Причому конкурсна система повинна діяти як між регіонами при розгляді останніми питань про спорудження однотипних об'єктів, так й всередині самих регіонів при розгляді будь-якої інвестиційної програми або проекту.

Як показав досвід останніх п'яти років, для якісного і об'єктивного відбору інвестиційних бізнес-планів недостатньо лише створення робочих груп, міжвідомчих комісій і навіть груп незалежних

експертів. Не розв'язує до кінці проблему втручання міністерств і відомств, регіональних органів державної влади. Потрібні ринкові, а не тільки адміністративні важелі регулювання цього процесу.

Йдеться про те, що у кожному регіоні, великому економічному районі урядом за погодженням з регіональними органами державної влади повинен бути визначений як його уповноважений надійний банк /рівня Промінвестбанку/, який відає питаннями ефективності використання централізованих /держбюджетних/ інвестиційних ресурсів на регіональному рівні. Таким банкам треба надавати певні пільги, у тому числі і щодо оподаткування, щоб стимулювати їх діяльність у цьому напрямі.

У такому разі відібраний на конкурсній основі за участю Міністерства економіки, Міністерства фінансів, відповідних регіональних органів виконавчої влади той або інший інвестиційний бізнес-план буде фінансуватися не прямо через господарючий суб'єкт /автора і виконавця проекту/, а через уповноважений банк, самим принципом діяльності якого є поворотна основа наданих фінансових ресурсів.

І справа тут не тільки в тому, що буде покладено край безладній роздачі бюджетних коштів і пільгових кредитів, але й у тому, що держава отримає реальну можливість регулювати бюджетні інвестиційні потоки на регіональному рівні, а також стимулювати приплив приватних інвестицій у найбільш пріоритетні галузі і сфери діяльності.

При цьому зовсім не обов'язково, щоб уся вартість інвестиційного проекту фінансувалася тільки за рахунок коштів державного бюджету. Розмір державної гарантії у вигляді пільгових держбюджетних дотацій може становити, наприклад, лише 50 відсотків вартості проекту, а решту 50 відсотків автор і виконавець найбільш вдалого інвестиційного проекту забезпечать за рахунок зви-

чайного комерційного кредиту. Розмір державної гарантії може бути ще меншим. Тут важливо зовсім інше: комерційний банк або будь-який інший фінансовий інститут завжди віддадуть перевагу вкладенню коштів у проект, в якому частину ризику на себе бере такий потужний гарант, як держава.

Як бачимо, у даному випадку вже йдеться про формування з боку держави "єдиних правил гри" для всіх регіонів з метою залучення фінансових коштів комерційних банків, інвестиційних фондів та інших недержавних структур. Але це зовсім не означає, що регіони повинні розраховувати тільки на державну підтримку.

При розробці і реалізації інвестиційних програм необхідно виходити з двох основоположних, на наш погляд, відправних моментів:

роль тієї або іншої програми незалежно від регіональних особливостей у створенні нових і реорганізації діючих виробництв, здатних оперативно реагувати на зміни ринкового попиту в регіоні і за рахунок цього сприяти насиченню внутрішнього ринку регіону вітчизняною продукцією;

роль цих програм у формуванні не тільки місцевих товарних ринків і ринків послуг, але й ринків капіталів, робочої сили; окремим рядком при цьому треба виділити вплив зазначених програм на формування самого інвестиційного ринку в тому або в іншому регіоні, враховуючи особливе значення цього ринку для наступних структурних перетворень у регіоні. Причому в даному випадку мова повинна йти не тільки про ринок будівельних послуг і матеріалів, але й про ринок технологій і проектною документації, робочої сили провідних будівельних спеціальностей.

Деякі фахівці, в тому числі науковці, стверджують, що регіональні інвестиційні програми нездійсненні через гострий брак кош-

тив. Раніше вже йшла мова про різні форми мобілізації фінансових ресурсів на регіональному рівні. Тут автор хоче привернути увагу до деяких досить суттєвих джерел поповнення фінансових ресурсів регіонів – розвитку іпотечних відносин. Адже йдеться про надання кредитів під заставу об'єктів, які мають стійкий антиінфляційний імунітет /земля, нерухомість, обладнання і т.д./. Усе це робить іпотечні відносини привабливими для переважної більшості інвесторів, у тому числі дрібних і середніх вкладників, дає можливість у кінцевому підсумку сконцентрувати на регіональному рівні немалі фінансові резерви.

Ще одне досить суттєве джерело пов'язане з інвентаризацією земельних ділянок, які не використовуються. За нашими спостереженнями, у будь-якому великому місті України налічуються десятки, а іноді й сотні майданчиків, які були свого часу виділені забудовникам, але роботи на яких так і не розпочалися. Такі майданчики варто було б вилучати у неспроможних забудовників і виставляти на конкурси та аукціони з метою поповнення місцевих бюджетів.

Не можна залишати поза увагою й проблему залучення іноземних інвестицій. Сьогодні їх обсяг зовсім недостатній. Наприклад, у 1994 році в цілому по Україні він становив 143-145 мільйонів доларів.

Каменем зіткнення тут значною мірою є забезпечення реальних гарантій для іноземних інвесторів. Гарантії під державну власність вони серйозно не сприймають. Потрібні гарантії у вигляді майна приватних партнерів, а таких сьогодні в Україні – одиниці.

Треба мати на увазі, що в нинішніх умовах іноземні інвестори виявляють особливий інтерес до об'єктів нерухомості. Вони не заперечують навіть проти капітальних вкладень в об'єкти, які є закінутими. Це залишені підприємства і виробництва, недіючі при-

чали й термінали, будинки й споруди, які пустують, не кажучи вже про незавершені будівальні об'єкти, потенційні ділянки під будівництво тощо.

Пов'язано це з тим, що можливості обороту капіталу, а звідси і його прибутковість, в Україні значно вищі, ніж у розвинених країнах, де ринок жорстко поділений і можливості нових інвестицій різко обмежені.

Перераховані об'єкти є в достатній кількості в будь-якій області України. Їх треба здавати зарубіжним партнерам в оренду на конкурсній основі на тривалі строки. При цьому орендну плату доцільно вимагати наперед, скажімо, за 7-8 років.

Отримані таким чином кошти розміщуються в надійному вітчизняному або зарубіжному банку і слугують гарантією для іноземних інвесторів у масштабах області або кількох областей, які уклали відповідну угоду щодо стимулювання іноземних інвестицій.

Наприклад, стосовно до Причорномор'я /Одеська, Миколаївська, Херсонська області/ навіть загальні розрахунки показують, що там можуть бути підібрані об'єкти з перерахованих вище, річна орендна плата за користування якими становитиме, якщо виходити з світових стандартів, не менше 53-55 мільйонів доларів. Тоді одноразова орендна плата, що вноситься наперед на 7-8 років іноземними інвесторами, становитиме 370-440 мільйонів доларів.

Якщо виходити із загальної середньої величини виплаченої наперед за 7-8 років орендної плати в 400-405 мільйонів доларів і загальноприйнятої в розвинених країнах величини в 12 відсотків річних від вкладеної у банк суми, то щорічні надходження становитимуть десь 48-49 мільйонів доларів. Тільки половина зазначеної суми - це не менше 75-80 відсотків сумарної величини щорічних бюджетів згаданих трьох причорноморських областей.

Саме ця сума /24-24,5 мільйона доларів/ може бути спрямована як на структурну перебудову економіки регіону, так і на задоволення соціально-економічних потреб зазначених областей. Друга ж половина доходів залишиться на банківських рахунках, збільшуючи тим самим загальну величину гарантійного фонду, а отже й загальну величину річних дивідендів. Крім того, починаючи з 8-9 року після створення гарантійного фонду, буде продовжена орендна плата іноземними інвесторами, що ще більшою мірою збільшить фінансові ресурси регіону.

При цьому іноземні інвестори гарантовані від будь-яких непередбачуваних обставин: якщо навіть такі й настануть /зміна діючого законодавства, можливі експропріація і націоналізація тощо/, вони повернуть свої кошти або значну їх частину з гарантійного фонду, що буде спеціально обумовлено в угоді з кожним іноземним інвестором.

Ш. ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Економічне районування України потребує подолання суб'єктивістського підходу, коли цілі області без будь-яких на те об'єктивних підстав включають до складу того або іншого регіону.

Регіоном, або великим економічним районом, треба вважати господарську територію, яка виділяється всередині країни своїм економіко-географічним положенням, природними і трудовими ресурсами, спеціалізацією і структурою господарства, спільністю екологічних, демографічних та інш. проблем.

На прикладі Причорномор'я у роботі докладно розглянуті системоутворюючі ознаки, завдяки яким і формується саме поняття "регіон".

2. Регіональну соціально-економічну політику необхідно виз-

начити як сукупність таких економічних, правових та адміністративно-організаційних способів і методів, які органічно пов'язують між собою загальнодержавні і місцеві інтереси і які спрямовані в кінцевому підсумку на комплексний, збалансований і рівномірний розвиток регіонів.

Державна регіональна економічна політика – складова частина регіональної соціально-економічної політики. Другою складовою є власна соціально-економічна політика регіонів по реалізації місцевих цілей і завдань.

3. Об'єктом регіональної політики є управління соціально-економічними процесами в регіонах, яке здійснюється на паритетних засадах як центром, так і регіональними владними структурами усіх рівнів.

Суб'єктами регіональної соціально-економічної політики є самі регіони /території/. Переведення територій із статусу об'єкта в статус суб'єктів має принципове значення, оскільки вони перестають бути виключно керованими "об'єктами".

4. Суттєвим недоліком в організації управління соціально-економічними процесами в регіонах є недостатнє використання наукових засад, і, зокрема, системного підходу.

В умовах економічної кризи потрібні не будь-які, а максимальні позитивні результати, пов'язані з локальними або радикальними змінами існуючих організаційно-управлінських структур. Це стає можливим тільки на основі осмислення і використання загальних закономірностей управлінської діяльності та принципів створення і функціонування організаційно-управлінських структур, що випливають з цих загальних закономірностей.

У зв'язку з цим у роботі розглянуто проблему динамізму управлінських структур, який залежить від ефективності здійснення функцій управління з цільності їх взаємодії, а також від економічного

механізму управління.

Крім того, досліджені питання побудови цілісного і, разом з тим, достатньо деталізованого регіонального "дерева цілей", систематизації програмного забезпечення управління соціально-економічними процесами в регіонах.

Показано, що згадані наукові методи суттєво підвищують ефективність управлінських рішень, сприяють усуненню дублювання в діяльності організаційно-управлінських структур різних рівнів.

5. У роботі розглянуті конкретні проблеми організації державного управління і самоуправління в регіонах.

Обґрунтовано положення, що необхідна не проста реорганізація системи органів державної виконавчої влади в центрі і регіонах, а перегляд сфер їхніх повноважень та відповідальності, розмежування функцій регулювання соціально-економічного розвитку, визначення методів їх взаємодії.

Розроблені пропозиції про створення представництв уряду у великих економічних районах. Визначені першочергові функції таких представництв, їхні права й обов'язки. Показано, що подібні представництва відіграли б позитивну роль у налагодженні ефективного управління в регіонах, сприяли б упорядкуванню взаємодії центральних і регіональних органів державної виконавчої влади.

Внесені конкретні пропозиції щодо удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування. Зокрема, пропонується створити в складі Міністерства внутрішніх справ Генеральну дирекцію місцевих органів самоврядування, а в складі Міністерства фінансів - Управління місцевих органів самоврядування.

Перший з цих органів повинен брати найактивнішу участь у розробленні законопроектів, що стосуються особливостей місцевого оподаткування, принципів формування регіональних бюджетів; дру-

гий - відповідати за стратегії державної фінансової політики в регіонах, займатися оптимальним розподілом державних коштів, що виділяються на ці потреби.

6. Стрижневе питання управління соціально-економічними процесами в регіонах: методи, форми і способи збалансованості державних і регіональних інтересів.

Обґрунтовано висновок, що весь сенс справді ефективної регіональної соціально-економічної політики полягає в тому, що органічно ув'язати між собою загальнонаціональну модель міжрегіонального розвитку і регіональні моделі відтворювальних процесів та визначити об'єктивні способи ув'язки цих двох стратегічних моделей розвитку.

Йдеться, зокрема, про необхідність установлення науково обґрунтованих нормативів витрачання коштів державного бюджету, розроблення системи об'єктивних показників забезпеченості потреб населення того або іншого регіону, а також мінімальних соціальних стандартів по регіонах, використання балансових методів планування й прогнозування.

7. Детальному аналізу піддані основні фактори, що формують соціально-економічну ситуацію в регіонах. Виділені дві групи таких факторів:

а/ загальнодержавні, в основі яких лежить нерозв'язаність проблеми побудови соціально орієнтованої ринкової економіки в масштабах усього суспільства;

б/ регіональні, пов'язані з специфікою конкретного регіону з позицій використання його потенціалу:

Вивчено й узагальнено технологічні, організаційно-управлінські і фінансові складові факторів економічного зростання /як загальнодержавного, так і регіонального порядку/. Розроблено відпо-

відні рекомендації по їх активному використанню у конкретній практичній діяльності.

8. Значну увагу приділено вивченню проблем і шляхів реформування соціально-економічного розвитку в регіонах.

Показано, що основною метою приватизації є не отримання додаткових коштів, а створення конкурентноспроможного середовища, формування значного прошарку приватних і колективних власників, реформування системи управління державним сектором економіки.

Обґрунтовано, що процеси приватизації і демонополізації повинні протікати не просто паралельно, але й взаємопов'язано, інакше неминуче створення приватної монополії, ще більш небезпечної, ніж колишня державна, через свою повну некерованість.

Запропоновані конкретні шляхи інтенсифікації процесів приватизації й демонополізації в регіонах, посилення їх соціальної орієнтації.

9. У роботі викладено авторське бачення шляхів формування податково-бюджетної політики та розроблено наукові принципи цієї політики.

Доведено, що одним з стрижневих моментів пропонованої податкової реформи повинна бути реструктуризація податкового навантаження, приведення його у відповідність з нинішньою структурою економіки.

Запропоновано переглянути ряд статей Закону України "Про бюджетну систему". З одного боку, необхідно чітко закріпити положення про те, що органи законодавчої влади несуть відповідальність за прийняття рішень, які призводять до збільшення дефіциту бюджетів різних рівнів, а також відповідальність органів виконавчої влади за виконання витратної частини бюджету найефективнішим способом. З другого боку, вкрай важливо закріпити в законі положення про використання доходів, які створяться в тому або іншому регіо-

ні, переважно на місцях. Це, мабуть, єдине за нинішніх умов джерело для надання пільг підприємствам, що мають особливе значення для розвитку регіону, для розширення прав і можливостей регіонів в організації фондів зайнятості і соціальної допомоги найменш захищеним прошаркам населення.

10. Сформульовані наукові основи формування регіональної інвестиційної політики.

Визначено оптимальні шляхи використання централізованих джерел інвестицій на регіональному рівні. Йдеться про конкурсну систему відбору інвестиційних проектів, яка об'єктивно оцінює швидкість окупності виділених коштів і загальну ефективність проектів.

Запропоновано в кожному регіоні визначити банк, який відає питаннями повернення й ефективності використання централізованих ресурсів і який має на це відповідні повноваження уряду.

Дані конкретні рекомендації по формуванню регіональних програм, мобілізації фінансових ресурсів на регіональному рівні.

IV. ПУБЛІКАЦІЇ

Основні положення дисертаційного дослідження викладені автором у 51 роботі загальним обсягом понад 65 д.а., з них три монографії обсягом 21,9 д.а.

а/ монографії

1. Симоненко В.К. Орендні відносини. К., Вища школа, 1994. - 9,07 д.а. /обсяг авторського тексту - 5,0 д.а./.

2. Симоненко В.К. Україну возродят регионы. К., Демократична Україна, 1995. - 4,1 д.а.

3. Симоненко В.К. Украинское Причерноморье. К., Вища школа, - 1996. - 12,8 д.а.

б/ статті в журналах

4. Симоненко В.К. Управление большим городом. Методологический аспект //Проблемы теории и практики управления. - 1990. - № 4. - 0,65 д.а.
5. Симоненко В.К. Проблемы формирования бюджетов больших городов //Экономика Украины. - 1992. - № 4. - 0,75 д.а.
6. Симоненко В.К. Занурення в пітьму. Чого чекати великим містам за подальшого розвалу економіки. //Трибуна. - 1992. - № 4. - 0,60 д.а.
7. Симоненко В.К. В основі - науковий підхід. Практичні проблеми управління розвитком великих міст в умовах переходу до ринкових відносин. //Трибуна. - 1992. - № 7. - 0,60 д.а.
8. Симоненко В.К. Ми вибираємо: силу влади чи владу сили. //Трибуна. 1992. - № 8. - 0,80 д.а.
9. Симоненко В.К. Формирование организационной структуры управления крупными городами //Экономика Украины. - 1992. - № 9. - 0,7 д.а.
10. Симоненко В.К. Нафтотермінал: частина національної програми чи ембріон галузевого лобі. //Трибуна. - 1995. - № 1,2. - 0,5 д.а.
11. Симоненко В.К. Основна ланка економічної реформи - регіон //Трибуна. - 1995. № 3, 4. - 0,6 д.а.
12. Симоненко В.К. Регіон - не п'ята колона, а реальний спосіб для виживання економіки /організаційний аспект регіональної політики/. //Трибуна. - 1995. - № 5, 6. - 0,6 д.а.
13. Симоненко В.К. Региональная социально-экономическая политика: сущность, структура, основные направления реализации //Экономика Украины. - 1995. - № 6. - 0,7 д.а.
14. Симоненко В.К. Три життя заради квартири або будівельно-інвестиційний комплекс: чи є вихід із безвихідності. //Трибуна. -

- 1995. - № 7, 8. - 1,1 д.а.

15. Симоненко В.К. Українське Причорномор'я: потенційні можливості та перспективи розвитку. //Трибуна. - 1995. - № 9, 10. - 1 д.а.

16. Симоненко В.К. Державне управління та планування: важкі родові муки на регіональному рівні. //Трибуна. - 1995. - № 11, 12. - 1,1 д.а.

17. Симоненко В.К. Реальні нереальності. Роздуми про державний бюджет на 1996 р. //Трибуна. - 1996. - № 1, 2. - 1,3 д.а.

18. Симоненко В.К. Инвестиционная политика: региональный аспект. //Экономика Украины. - 1996. - № 4. - 1,4 д.а.

19. Симоненко В.К. Регионализм в Украине: трагедия или выход из тупика. //Трибуна. - 1996. - № 5, 6. - 1,4 д.а.

20. Симоненко В.К. Регіональна політика: системний підхід. //Економіка України. - 1996. - № 6. - 0,7 д.а.

21. Симоненко В.К. Вільні економічні зони: інструмент регіонального розвитку, чи квадратура круга кланових інтересів. //Трибуна. - 1996. - № 11, 12 - 0,8 д.а.

в/ виступи на науково-практичних конференціях та сесіях

Верховної Ради України, статті в періодичних виданнях

22. Симоненко В.К. Актуальные проблемы социально-экономического развития территорий в Украине //Науково-практична конференція "Актуальні проблеми управління територіями в Україні". К. - 1992. - 0,6 д.а.

23. Симоненко В.К. Про управління великими містами. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1990. - № 19. - 0,13 д.а.

24. Симоненко В.К. Концепція переходу до ринку. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1990. - № 27. - 0,13 д.а.

25. Симоненко В.К. Про бюджетну систему. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1990. - № 43, - 0,13 д.а.

26. Симоненко В.К. Концепція приватизації. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1991. - № 35. - 0,14 д.а.

27. Симоненко В.К. Проект Закону про спеціальні економічні зони в Україні. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1991. - № 48. - 0,2 д.а.

28. Симоненко В.К. Про місцеві Ради. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1991. - № 64. - 0,14 д.а.

29. Симоненко В.К. Про приватизацію в Україні. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1992. - № 4. - 0,13 д.а.

30. Симоненко В.К. Роль регіонів у проведенні економічних реформ //Бюлетень Верховної Ради України. - 1992. - № 9. - 0,15 д.а.

31. Симоненко В.К. Про соціальний захист населення. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1992. - № 12. - 0,1 д.а.

32. Симоненко В.К. Бюджет України на 1992 рік. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1992. - № 49. - 0,14 д.а.

33. Симоненко В.К. Про Одеський нафтотермінал. Бюлетень Верховної Ради України. - 1995. - № 3. - 0,1 д.а.

34. Симоненко В.К. Про Державний бюджет України на 1995 рік. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1995. - № 26, ч.П. - 0,25 д.а.

35. Симоненко В.К. Про Державний бюджет України на 1996 рік. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1996. - № 5. - 0,25 д.а.

36. Симоненко В.К. Про проект Конституції України. //Бюлетень Верховної Ради України. - 1996. - № 63. - 0,25 д.а.

37. Симоненко В.К. Кого волнує судьба Одесси, регіона, України - тот против терминала. Для кого она безразлична - тот за. //Вечерняя Одесса. - 1994, 8 декабря. - 0,7 д.а.

38. Симоненко В.К. Имеет ли правительство опору: еще раз о

единой вертикали исполнительной власти. //Голос Украины. - 1994, 17 декабря. - I, I д.а.

39. Симоненко В.К. Все опять повторится сначала?! К разработке плана и бюджета на 1995 год //Голос Украины. - 1995, 31 января. - 0,8 д.а.

40. Симоненко В.К. Сильна влада чи влада "сильної руки". //Демократична Україна. - 1995, 12 січня. - 0,4 д.а.

41. Симоненко В.К. Регіональна політика: потенціал, способи і цілі /Демократична Україна, 2 лютого 1995 р. - 0,8 д.а.

42. Симоненко В.К. Характерная черта госбюджета эпохи независимости - нереальность //Голос Украины. - 1995, 2 марта. - 0,7 д.а.

43. Симоненко В.К. Одесская свободная экономическая зона: от экономической целесообразности к политической спекуляции //Вечерняя Одесса. - 1995, I марта, II марта, 18 марта. - I,5 д.а.

44. Симоненко В.К. Работа "враздрай" или год иллюзий и мифов //Голос Украины - 1995, 6 июня. - I д.а.

45. Симоненко В.К. Идеологический опич или руководство к действию? Размышление над программой правительства. //Голос Украины. - 1995, I ноября. - I д.а.

46. Симоненко В.К. Україну врятує тільки якісна влада. //Закон і бізнес. - 1995, I листопада. - I,2 д.а.

47. Симоненко В.К. Коріння майбутнього в минулому. //Демократична Україна. - 1996, 18 січня. - 0,3 д.а.

48. Симоненко В.К. Не цифри переставлять, а політику меняють. К проекту Государственного бюджета Украины на 1996 год. //Голос Украины. - 1996, 4 января. - I,2 д.а.

49. Симоненко В.К. А все и ныне там. Размышление над проектом Концепции государственной региональной экономической полити-

У. ДОДАТКИ

Таблиця II

Питома вага економічних районів і областей в
чисельності населення і території України /в %/

Економічні райони і області	Середньорічне населення					Терито- рія
	1990	1991	1992	1993	1994	
I	2	3	4	5	6	7
УКРАЇНА	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
КРИМСЬКИЙ	4,9	5,0	5,0	5,1	4,77	4,5
Автономна Респуб- ліка Крим	4,9	5,0	5,0	5,1	4,77	4,5
ПОДІЛЬСЬКИЙ	8,9	8,9	8,8	8,8	8,8	10,1
Вінницька	3,7	3,7	3,7	3,77	3,6	4,4
Тернопільська	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Хмельницька	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	3,4
ПОЛІСЬКИЙ	10,0	9,9	9,9	9,9	9,9	16,9
Волинська	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	3,4
Житомирська	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	5,0
Рівненська	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	3,3
Чернігівська	2,7	2,7	2,7	2,77	2,6	5,3
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	13,9
Дніпропетровська	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	5,3
Запорізька	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,5
Кіровоградська	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	4,1
ДОНЕЦЬКИЙ	15,8	15,8	15,8	15,8	15,7	8,8
Донецька	10,3	10,3	10,3	10,3	10,2	4,4
Луганська	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	4,4
КАРПАТСЬКИЙ	12,3	12,3	12,4	12,4	12,5	9,4
Закарпатська	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,1
Івано-Франківська	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,3
Львівська	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	3,6
Чернівецька	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,3

I	2	3	4	5	6	7
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	11,8	11,8	11,7	11,7	11,7	8,3
Київська	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	4,6
Черкаська	3,0	2,9	2,9	2,9	2,9	3,5
м. Київ	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	0,2
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	14,3
Миколаївська	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	4,1
Одеська	5,1	5,1	5,1	5,0	5,0	5,5
Херсонська	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	4,7
СХІДНИЙ	12,3	12,3	12,2	12,2	12,2	13,9
Полтавська	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	4,8
Сумська	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7	3,9
Харківська	6,2	6,1	6,1	6,1	6,0	5,2

*Розраховано за даними Міністерства статистики та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 2

Виробництво валового суспільного продукту в Україні
за 1990-1994 рр. Регіональний розріз*

Економічні райони і області	Валовий суспільний продукт /у фактичних цінах, млрд крб./				
	1990	1991	1992	1993	1994
I	2	3	4	5	6
УКРАЇНА	288,5	528,6	9434,3	317155,0	2269567,3
КРИМСЬКИЙ	11,2	19,9	297,8	10345,1	67646,4
Автономна Республі- ка Крим	11,2	19,9	297,8	10345,1	67646,4
ПОДІЛЬСЬКИЙ	22,7	42,2	613,7	24191,0	161220,8
Вінницька	9,6	17,6	266,4	10333,3	74529,2
Тернопільська	5,7	10,7	138,4	5449,1	32887,4
Хмельницька	7,4	13,9	208,9	8408,6	53804,2
ПОЛІСЬКИЙ	25,7	51,5	686,4	24379,4	161944,2
Волинська	4,8	8,7	125,3	4165,0	26071,9
Житомирська	7,5	15,9	201,3	7037,1	45852,6
Рівненська	5,5	11,0	154,6	5806,3	41227,6
Чернігівська	7,9	15,9	205,2	7371,0	48792,1
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	47,8	87,0	1873,9	60946,7	433460,7
Дніпропетровська	26,0	47,5	1193,5	36239,0	259683,3
Запорізька	15,4	27,2	522,3	17945,7	134853,4
Кіровоградська	6,4	12,3	158,1	6762,0	38919,0
ДОНЕЦЬКИЙ	47,8	82,5	2342,0	57534,2	516335,2
Донецька	30,9	53,5	1547,7	39480,0	360017,7
Луганська	16,9	29,0	794,3	18054,2	156317,5
КАРПАТСЬКИЙ	31,4	57,1	742,6	26769,3	192354,2
Закарпатська	5,1	9,0	99,1	3690,0	22891,2
Івано-Франківська	6,7	12,4	179,8	6893,4	59224,9
Львівська	15,3	28,8	371,5	12571,8	84866,9
Чернівецька	4,3	6,9	92,2	3614,1	25371,2

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	34,1	63,6	888,3	35981,7	265187,4
Київська	10,6	20,1	306,3	12957,0	91758,5
Черкаська	8,7	16,0	216,7	9324,0	61792,4
м. Київ	14,8	27,5	365,3	13700,7	111636,5
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	28,9	53,0	898,0	32536,5	193458,6
Миколаївська	7,5	13,7	196,5	9720,1	60361,1
Одеська	14,3	25,8	494,4	16004,4	92849,4
Херсонська	7,1	13,5	207,1	6812,0	40248,1
СХІДНИЙ	38,9	71,8	1091,6	44471,1	277958,5
Полтавська	11,1	20,5	431,7	16598,0	99523,3
Сумська	8,4	16,2	212,7	8622,1	56283,4
Харківська	19,4	35,1	447,2	19251,0	122151,8

* Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 3

Виробництво валового суспільного продукту в Україні
на душу населення. Регіональний розріз*

/у фактичних цінах, тис.крб./

Регіон	Валовий суспільний продукт				
	1990	1991	1992	1993	1994
УКРАЇНА	5,56	10,17	180,91	6078,18	43711,60
КРИМСЬКИЙ	4,44	7,73	113,78	3910,75	27766,04
Автономна республіка Крим	4,44	7,73	113,78	3910,75	27766,04
ПОДІЛЬСЬКИЙ	4,92	9,16	133,03	5241,93	35066,30
Вінницька	5,00	9,21	139,46	5414,92	39281,72
Тернопільська	4,86	9,10	117,42	4616,71	27894,32
Хмельницька	4,86	9,14	137,05	5509,14	35367,25
ПОЛІСЬКИЙ	4,97	9,98	132,92	4716,83	31449,14
Волинська	4,50	8,12	116,54	3859,34	24151,83
Житомирська	4,92	10,55	133,55	4665,58	30578,59
Рівненська	4,68	9,33	130,42	4871,87	34517,41
Чернігівська	5,61	11,34	146,99	5305,55	35459,38
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	6,60	11,98	257,08	8357,91	59786,86
Дніпропетровська	6,66	12,14	303,88	9220,88	66478,07
Запорізька	7,35	12,93	247,27	8492,19	64141,93
Кіровоградська	5,15	9,87	126,55	5414,80	31353,42
ДОНЕЦЬКИЙ	5,82	10,03	284,19	6994,87	63382,79
Донецька	5,78	10,00	288,79	7381,37	67938,12
Луганська	5,89	10,09	275,64	6276,23	54904,11
КАРПАТСЬКИЙ	4,91	8,89	115,13	4136,68	29711,80
Закарпатська	4,04	7,09	77,63	2873,83	17780,95
Івано-Франківська	4,66	8,57	123,46	4710,86	40393,47
Львівська	5,54	10,41	133,97	4526,14	30590,38
Чернівецька	4,58	7,34	97,76	3819,19	26816,62

Закінчення табл. 3

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	5,58	10,39	145,04	5879,36	43529,72
Київська	5,44	10,35	158,07	6703,75	47800,84
Черкаська	5,68	10,45	141,26	6081,80	40551,52
м. Київ	5,62	10,39	137,70	5162,09	42147,66
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	5,53	10,10	170,47	6167,36	36837,12
Миколаївська	5,60	10,17	144,96	7144,51	44497,68
Одеська	5,42	9,79	187,50	6077,47	35477,97
Херсонська	5,66	10,68	162,35	5314,82	31475,80
СХІДНИЙ	6,09	11,25	171,01	6985,17	43995,39
Полтавська	6,32	11,65	244,38	9389,07	56573,04
Сумська	5,87	11,32	148,59	6035,77	39694,90
Харківська	6,07	11,00	140,39	6072,49	38891,94

*Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 4

Виробництво в Україні валового суспільного
продукту на 1 км² території. Регіональний розріз*
/у фактичних цінах, млн.крб./

Економічні райони і області	Валовий суспільний продукт				
	1990	1991	1992	1993	1994
1	2	3	4	5	6
УКРАЇНА	0,48	0,88	15,63	525,35	3759,43
КРИМСЬКИЙ	0,41	0,74	11,03	383,15	2505,42
Автономна Республіка Крим	0,41	0,74	11,03	383,15	2505,42
ПОДІЛЬСЬКИЙ	0,37	0,69	10,08	397,22	2647,30
Вінницька	0,36	0,66	10,05	389,94	2812,42
Тернопільська	0,41	0,78	10,03	394,86	2383,14
Хмельницька	0,36	0,67	10,14	408,18	2611,85
Поліський	0,25	0,50	6,72	238,78	1586,13
Волинська	0,24	0,43	6,20	206,19	1290,69
Житомирська	0,25	0,53	6,73	235,35	1533,53
Рівненська	0,27	0,55	7,69	288,87	2051,12
Чернігівська	0,25	0,50	6,43	231,07	1529,53
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	0,57	1,04	22,39	728,16	5178,74
Дніпропетровська	0,82	1,49	37,41	1136,02	8140,54
Запорізька	0,57	1,00	19,20	659,77	4958,03
Кіровоградська	0,26	0,50	6,43	274,88	1582,07
ДОНЕЦЬКИЙ	0,90	1,55	44,02	1081,47	9705,55
Донецька	1,17	2,02	58,40	1489,81	13585,57
Луганська	0,63	1,09	29,75	676,19	5854,59
КАРПАТСЬКИЙ	0,55	1,01	13,12	472,96	3398,48
Закарпатська	0,40	0,70	7,74	288,28	1788,38
Івано-Франківська	0,48	0,89	12,94	495,93	4260,78
Львівська	0,70	1,32	17,04	576,69	3892,96
Чернівецька	0,53	0,85	11,38	446,19	3132,25

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	0,68	1,28	17,84	722,52	5325,05
Київська	0,38	0,72	10,98	464,41	3288,84
Черкаська	0,42	0,77	10,37	446,12	2956,57
м.Київ	18,50	34,38	456,63	17125,88	139545,63
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	0,33	0,61	10,39	376,58	2239,10
Миколаївська	0,30	0,56	7,99	395,13	2453,70
Одеська	0,43	0,77	14,85	480,61	2788,27
Херсонська	0,25	0,47	7,27	239,02	1412,21
СХІДНИЙ	0,46	0,85	13,00	529,42	3309,03
Полтавська	0,39	0,71	14,99	576,32	3455,67
Сумська	0,35	0,68	8,94	362,27	2364,85
Харківська	0,62	1,12	14,24	613,09	3890,18

*Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 5

Питома вага економічних районів і областей у валовому суспільному продукті України за 1990-1994 рр. /в %, за фактичними цінами відповідних років/

Економічні райони і області	Валовий суспільний продукт				
	1990	1991	1992	1993	1994
1	2	3	4	5	6
УКРАЇНА	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
КРИМСЬКИЙ	3,9	3,8	3,2	3,3	3,0
Автономна Республіка Крим	3,9	3,8	3,2	3,3	3,0
ПОДІЛЬСЬКИЙ	7,9	8,0	6,5	7,6	7,1
Вінницька	3,3	3,3	2,8	3,3	3,3
Тернопільська	2,0	2,0	1,5	1,7	1,4
Хмельницька	2,6	2,6	2,2	2,6	2,4
ПОЛІСЬКИЙ	8,9	9,7	7,3	7,7	7,1
Волянська	1,7	1,6	1,3	1,3	1,1
Житомирська	2,6	3,0	2,1	2,2	2,0
Рівненська	1,9	2,1	1,6	1,8	1,8
Чернігівська	2,7	3,0	2,2	2,3	2,1
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	16,6	16,5	19,9	19,2	19,1
Дніпропетровська	9,0	9,0	12,7	11,4	11,4
Запорізька	5,3	5,2	5,5	5,7	5,9
Кіровоградська	2,2	2,3	1,7	2,1	1,7
ДОНЕЦЬКИЙ	16,6	15,6	24,8	18,1	22,8
Донецька	10,7	10,1	16,4	12,4	15,9
Луганська	5,9	5,5	8,4	5,7	6,9
КАРПАТСЬКИЙ	10,9	10,8	7,9	8,4	8,5
Закарпатська	1,8	1,7	1,1	1,2	1,0
Івано-Франківська	2,3	2,4	1,9	2,2	2,6
Львівська	5,3	5,5	3,9	4,0	3,7
Чернівецька	1,5	1,3	1,0	1,1	1,1

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	11,8	12,0	9,4	11,3	11,7
Київська	3,7	3,8	3,3	4,1	4,0
Черкаська	3,0	3,0	2,3	2,9	2,7
м.Київ	5,1	5,2	3,9	4,3	4,9
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	10,0	10,0	9,5	10,3	8,5
Миколаївська	2,6	2,6	2,1	3,1	2,7
Одеська	5,0	4,9	5,2	5,0	4,1
Херсонська	2,5	2,5	2,2	2,1	1,8
СХІДНИЙ	13,5	13,6	11,6	14,0	12,3
Полтавська	3,9	3,9	4,6	5,2	4,4
Сумська	2,9	3,1	2,3	2,7	2,5
Харківська	6,7	6,6	4,7	6,1	5,4

*Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Таблиця 6

Питома вага областей у валовому суспільному продукті економічних районів України за 1990-1994 рр.

/в %, за фактичними цінами відповідних років/

Економічні райони і області	Валовий суспільний продукт				
	1990	1991	1992	1993	1994
1	2	3	4	5	6
КРИМСЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Автономна Республіка Крим	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ПОДІЛЬСЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Вінницька	42,29	41,71	43,41	42,72	46,23
Тернопільська	25,11	25,36	22,55	22,53	20,40
Хмельницька	32,60	32,94	34,04	34,76	33,37
ПОЛІСЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Волинська	18,68	16,89	18,25	17,08	16,10
Житомирська	29,18	30,87	29,33	28,86	28,31
Рівненська	21,40	21,36	22,52	23,82	25,46
Чернігівська	30,74	30,87	29,90	30,23	30,13
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Дніпропетровська	54,39	54,60	63,69	59,46	59,91
Запорізька	32,22	31,26	27,87	29,44	31,11
Кіровоградська	13,39	14,14	8,44	11,09	8,98
ДОНЕЦЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Донецька	64,64	64,85	66,08	68,62	69,73
Луганська	35,36	35,15	33,92	31,38	30,27
КАРПАТСЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Закарпатська	16,24	15,76	13,35	13,78	11,90
Івано-Франківська	21,34	21,72	24,21	25,75	30,79
Львівська	48,73	50,44	50,03	46,96	44,12
Чернівецька	13,69	12,08	12,42	13,50	13,19

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Київська	31,09	31,60	34,48	36,01	34,60
Черкаська	25,51	25,16	24,39	25,91	23,30
м.Київ	43,40	43,24	41,12	38,08	42,10
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Миколаївська	25,95	25,85	21,88	29,87	31,20
Одеська	49,48	48,68	55,06	49,19	47,99
Херсонська	24,57	25,47	23,06	20,94	20,80
СХІДНИЙ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Полтавська	28,53	28,55	39,55	37,32	35,81
Сумська	21,59	22,56	19,49	19,39	20,25
Харківська	49,87	48,89	40,97	43,29	43,95

³⁵ Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Таблиця 7

Обсяг промислової продукції України в 1995 р.
/у фактичних цінах/. Регіональний розріз*

Економічні райони і області	Середньорічне населення, тис. осіб	Обсяг промислової продукції /у фактичних цінах/			
		млрд. крб.	% до заг. обсягу України	на душу населення, тис. крб.	% до показника України
I	2	3	4	5	6
УКРАЇНА	51531,3	5448971	100,0	105741	100,0
КРИМСЬКИЙ	2622,4	102897	1,9	39236	37,1
АР-Крим	2213,3	83048	1,5	37522	35,5
м. Севастополь	409,1	19849	0,4	48517	45,9
ПОДІЛЬСЬКИЙ	4572,3	260164	4,8	56900	53,8
Вінницька	1882,8	118187	2,2	62772	59,4
Тернопільська	1176,6	40730	0,7	34617	32,7
Хмельницька	1512,9	101247	1,9	66922	63,3
ПОЛІСЬКИЙ	5116,5	286617	5,3	56018	53,0
Волинська	1076,8	34860	0,6	32374	30,6
Житомирська	1486,9	77797	1,4	52322	49,5
Рівненська	1194,4	86821	1,6	72690	68,7
Чернігівська	1358,4	87139	1,6	64148	60,7
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	7187,2	1309256	24,0	182165	172,3
Дніпропетровська	3870,4	804162	14,8	207772	196,5
Запорізька	2086,3	452372	8,3	216830	205,1
Кіровоградська	1230,5	52722	1,0	42846	40,5
ДОНЕЦЬКИЙ	7840,5	1631056	29,9	208030	196,7
Донецька	5232,7	1164065	21,4	222460	210,4
Луганська	2607,8	466991	8,6	166319	157,3
КАРПАТСЬКИЙ	6465,4	391241	7,2	60513	57,2
Закарпатська	1288,1	25181	0,5	19549	18,5
Івано-Франківська	1466,9	152946	2,8	104265	98,6
Львівська	2765,9	181764	3,3	65716	62,1
Чернівецька	944,5	31350	0,6	33192	31,4

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	6056,0	516834	9,5	85343	80,7
Київська	1903,7	179393	3,3	94234	89,1
Черкаська	1511,1	107917	2,0	71416	67,5
м. Київ	2641,2	229524	4,2	86902	82,2
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	5214,7	325995	6,0	62515	59,1
Миколаївська	1347,7	146802	2,7	108928	103,0
Одеська	2596,5	119769	2,2	46127	43,6
Херсонська	1270,5	59424	1,1	46772	44,2
СХІДНИЙ	6256,3	624912	11,5	99885	94,5
Полтавська	1746,0	229066	4,2	131195	124,1
Сумська	1404,5	127706	2,3	90926	86,0
Харківська	3105,8	268140	4,9	86335	81,6

* Розраховано на основі даних Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 8

Обсяг промислової продукції України в 1995 р.
/у фактичних цінах/. Регіональний розріз*

Економічні райони і області	Середньо- річне на- селення, тис. осіб	Обсяг промислової продукції /у фактичних цінах/			
		млрд. крб.	% до заг. обсягу регіо- ну	на ду- шу на- селен- ня, тис. осіб	% до показни- ка ре- гіону
УКРАЇНА	51531,3	5448971	...	105741	...
КРИМСЬКИЙ	2622,4	102897	100,0	39238	100,0
АР-Крим	2213,3	83048	80,7	37522	95,6
м. Севастополь	409,1	19849	19,3	48517	123,6
ПОДІЛЬСЬКИЙ	4572,3	260164	100,0	56900	100,0
Вінницька	1882,8	118187	45,4	62772	110,3
Тернопільська	1176,6	40730	15,7	34617	60,8
Хмельницька	1512,9	101247	38,9	66922	117,6
ПОЛІСЬКИЙ	5116,5	286617	100,0	56018	100,0
Волинська	1076,8	34860	12,2	32374	57,8
Житомирська	1486,9	77797	27,1	52322	93,4
Рівненська	1194,4	86821	30,3	72690	129,8
Чернігівська	1358,4	87139	30,4	64148	114,5
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	7187,2	1309256	100,0	182165	100,0
Дніпропетровська	3870,4	804162	61,4	207772	114,1
Запорізька	2086,3	452372	34,6	216830	119,0
Кіровоградська	1230,5	52722	4,0	42846	23,5
ДОНЕЦЬКИЙ	7840,5	1631056	100,0	208030	100,0
Донецька	5232,7	1164065	71,4	222460	106,9
Луганська	2607,8	466991	28,6	166319	79,9
КАРПАТСЬКИЙ	6465,4	391241	100,0	60513	100,0
Закарпатська	1288,1	25181	6,4	19549	32,3
Івано-Франківська	1466,9	152946	39,1	104265	172,3
Львівська	2765,9	181764	46,5	65716	108,6
Чернівецька	944,5	31350	8,0	33192	54,9
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	6056,0	516834	100,0	85343	100,0
Київська	1903,7	179393	34,7	94234	110,4

Закінчення табл. 8

1	2	3	4	5	6
Черкаська	1511,1	107917	20,9	71416	83,7
м. Київ	2641,2	229524	44,4	86902	101,8
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	5214,7	325995	100,0	62515	100,0
Миколаївська	1347,7	146802	45,0	108928	174,2
Одеська	2596,5	119769	36,7	46127	73,6
Херсонська	1270,5	59424	18,2	46772	74,8
СХІДНИЙ	6256,3	624912	100,0	99885	100,0
Полтавська	1746,0	229066	36,7	131195	131,3
Сумська	1404,5	127706	20,4	90926	91,0
Харківська	3105,8	268140	42,9	86335	86,4

*Розраховано на основі даних Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 9

Капітальні вкладення в народне господарство України
в 1995 р. у фактичних цінах. Регіональний розріз.*

Економічні райони і області	Середньо-річне на-селення, тис. осіб	Капітальні вкладення по всіх джерелах фінансування /в фактичних цінах/			
		млрд. крб.	% до заг. обсягу України	на душу населення, тис. крб.	% до показни-ка України
I	2	3	4	5	6
УКРАЇНА	51531,3	797188,1	100,0	15470	100,0
КРИМСЬКИЙ	2622,4	25492,6	3,2	9721	62,8
АР-Крим	2213,3	21034,8	2,6	9504	81,4
м. Севастополь	409,1	4458,1	0,6	10897	70,4
ПОДІЛЬСЬКИЙ	4572,3	54694,0	6,9	11962	77,3
Вінницька	1882,8	21144,6	2,7	11230	72,6
Тернопільська	1176,6	12208,7	1,5	10376	67,1
Хмельницька	1512,9	21340,7	2,7	14106	91,2
ПОЛІСЬКИЙ	5116,5	70342,3	8,8	13748	88,9
Волинська	1076,8	10136,5	1,3	9414	60,9
Житомирська	1486,9	25036,1	3,1	16838	108,8
Рівненська	1194,4	16860,2	2,1	14116	91,2
Чернігівська	1358,4	18309,4	2,3	13479	87,1
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	7187,2	146994,4	18,4	20452	132,2
Дніпропетровська	3870,4	94203,3	11,8	24339	157,3
Запорізька	2086,3	38634,2	4,8	18518	119,7
Кіровоградська	1230,5	14156,9	1,8	11505	74,4
ДОНЕЦЬКИЙ	7840,5	150471,6	18,9	19192	124,1
Донецька	5232,7	103989,7	13,0	19873	128,5
Дуганська	2607,8	46481,9	5,8	16555	107,0
КАРПАТСЬКИЙ	6465,4	57237,3	7,2	8853	57,2
Закарпатська	1288,1	6711,8	0,8	5211	33,7
Івано-Франківська	1466,9	21086,4	2,6	14375	92,9
Львівська	2765,9	21364,0	3,9	11340	73,3
Чернівецька	944,5	8075,1	1,0	8550	55,3

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	6056,0	118276,5	14,8	19531	126,2
Київська	1903,7	40269,6	5,1	21148	136,7
Черкаська	1511,1	21168,3	2,7	14009	90,6
м. Київ	2641,2	56838,6	7,1	21520	139,1
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	5214,7	72293,3	9,1	13863	89,6
Миколаївська	1347,7	22238,9	2,8	16501	106,7
Одеська	2596,5	35671,4	4,5	13738	88,8
Херсонська	1270,5	14383,1	1,8	11321	73,2
СХІДНИЙ	6256,3	91396,0	11,5	14609	94,4
Полтавська	1746,0	39983,1	5,0	22900	148,0
Сумська	1404,5	17431,5	2,2	12411	80,2
Харківська	3105,8	33981,4	4,3	10941	70,7

* Розраховано на основі даних Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 10

Капітальні вкладення в народне господарство України
в 1995 р./у фактичних цінах/. Регіональний розріз*

Економічні райони і області	Середньорічне населення, тис. осіб	Капітальні вкладення по всіх джерелах фінансування /в фактичних цінах/.			
		млрд. крб.	% до заг. обсягу регіону	на душу населення, тис. крб.	% до показника регіону
УКРАЇНА	51531,3	797188,1		15470	
КРИМСЬКИЙ	2622,4	25492,8	100,0	9721	100,0
АР-Крим	2213,3	21034,8	82,5	9504	97,8
м. Севастополь	409,1	4458,0	17,5	10897	112,1
ПОДІЛЬСЬКИЙ	4572,3	54694,0	100,0	11962	100,0
Вінницька	1882,8	21144,6	38,7	11230	93,9
Тернопільська	1176,6	12208,7	22,3	10376	86,7
Хмельницька	1512,9	21340,7	39,0	14106	117,9
ПОЛІСЬКИЙ	5116,5	70342,2	100,0	13748	100,0
Волинська	1076,8	10136,5	14,4	9414	68,5
Житомирська	1486,9	25036,1	35,6	16838	122,5
Рівненська	1194,4	16860,2	24,0	14116	102,7
Чернігівська	1358,4	18309,4	26,0	13479	98,0
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	7187,2	146994,4	100,0	20452	100,0
Дніпропетровська	3870,4	94203,3	64,1	24339	119,0
Запорізька	2086,3	38634,2	26,3	18518	90,5
Кіровоградська	1230,5	14156,9	9,6	11505	56,3
ДОНЕЦЬКИЙ	7840,5	150471,6	100,0	19192	100,0
Донецька	5232,7	103989,7	69,1	19873	103,6
Луганська	2607,8	46481,9	30,9	16555	86,3
КАРПАТСЬКИЙ	6465,4	57237,3	100,0	8853	100,0
Закарпатська	1288,1	6711,8	11,7	5211	58,9
Івано-Франківська	1466,9	21086,4	36,8	14375	162,4
Львівська	2765,9	21364,0	37,3	11340	128,1
Чернівецька	944,5	8075,1	14,1	8550	96,6

I	2	3	4	5	6
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	6056,0	118276,5	14,8	19531	126,2
Київська	1903,7	40269,6	5,1	21148	136,7
Черкаська	1511,1	21168,3	2,7	14009	90,6
м. Київ	2641,2	56838,6	7,1	21520	139,1
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	5214,7	72293,3	9,1	13863	89,6
Миколаївська	1347,7	22238,8	2,8	16501	106,7
Одеська	2596,5	35671,4	4,5	13738	88,8
Херсонська	1270,5	14383,1	1,8	11321	73,2
СХІДНИЙ	6256,3	91396,0	11,5	14609	94,4
Полтавська	1746,0	39983,1	5,0	22900	148,0
Сумська	1404,5	17431,5	2,2	12411	80,2
Харківська	3105,8	33981,4	4,3	10941	70,7

* Розраховано на основі даних Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця II

Питома вага бюджетів економічних районів і областей
в місцевих бюджетах України
/за обсягом витрат, фактичне виконання в 1995 р./[№]

Економічні райони і області	Обсяг витрат /млн.крб./	Питома вага в загальній сумі витрат місцевих бюджетів України / % /	Питома вага об- ластей в загаль- ній сумі витрат місцевих бюдже- тів в регіонах / % /
1	2	3	4
Місцеві бюджети [№]	954654900	100,0	
КРИМСЬКИЙ	56463860	5,9	100,0
Ар-Крим	46866289	4,9	83,0
м.Севастополь	9597571	1,0	17,0
ПОДІЛЬСЬКИЙ	64557833	6,8	100,0
Вінницька	25128280	2,6	38,9
Тернопільська	15857556	1,7	24,6
Хмельницька	23571997	2,5	36,5
ПОЛІСЬКИЙ	86750431	9,1	100,0
Волинська	16855988	1,8	19,4
Житомирська	30353397	3,2	35,0
Рівненська	17297005	1,8	19,9
Чернігівська	22244041	2,3	25,6
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	147017049	15,4	100,0
Дніпропетровська	85873036	9,0	58,4
Запорізька	39366599	4,1	26,8
Кіровоградська	21777414	2,3	14,8
ДОНЕЦЬКИЙ	142966304	15,0	100,0
Донецька	99475598	10,4	69,6
Луганська	43490706	4,6	30,4
КАРПАТСЬКИЙ	112310440	12,0	100,0
Закарпатська	17149810	1,8	15,0
Івано-Франків- ська	26245504	2,7	22,9
Львівська	58190772	6,1	50,8
Чернівецька	13024354	1,4	11,4

Закінчення табл. II

I	2	3	4
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	I37854268	I4,4	I00,0
Київська	35590886	3,7	25,8
Черкаська	3I892583	3,3	23,1
м.Київ	70370799	7,4	51,0
ПРИЧОРНОМОР- СЬКИЙ	8I20702I	8,5	100,0
Миколаївська	242553I4	2,5	29,9
Одеська	3846I223	4,0	47,4
Херсонська	I8490484	I,9	22,8
СХІДНИЙ	I23227694	I2,9	I00,0
Полтавська	3I459452	3,3	25,5
Сумська	2383II88	2,5	19,3
Харківська	67937054	7,1	55,1

*Розраховано за даними Міністерства Фінансів України та РВПС Іфс

** Місцеві бюджети у видатковій частині бюджету України в 1995 р. склали 39,3 %

Таблиця 12

Виконання планових завдань з приватизації об'єктів
груп А, Б, В, Г, 6 по Україні та по областях
Причорномор'я*

Область	Завдання на 1995 р. по групам		Приватизовано за 12 місяців		% виконання річного завдання	
	А	Б, В, Г, Д, Е	А	Б, В, Г, Д, Е	А	Б, В, Г, Д, Е
Україна - всього	22450	8000	13093	3121	58	39
в т.ч.						
Одеська	930	448	971	232	104	39
Миколаївська	795	223	342	98	43	44
Херсонська	382	288	215	94	24	32

*Таблиця складена за даними Фонду державного майна України.

Наявність селянських /фермерських/ господарств по економічних районах і
областях України в 1992-1996 рр.^а

/на початок року/

Економічні райони і області	1992			1993			1994			1995			1996		
	кіль-кість сіль-гос-по-тів	площа сіль-госп-угодь, тис. га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль-кість сіль-гос-по-тів	площа сіль-госп-угодь, тис. га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль-кість сіль-гос-по-тів	площа сіль-госп-угодь, тис. га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль-кість сіль-гос-по-тів	площа сіль-госп-угодь, тис. га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль-кість сіль-гос-по-тів	площа сіль-госп-угодь, тис. га	у т.ч. рілля, тис. га
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
УКРАЇНА	2093	39,7	30,7	14681	292,3	259,8	27739	558,2	504,6	31983	699,7	638,5	34778	786351,0	718488,0
КРИМСЬКИЙ	121	2,2	0,9	710	10,7	6,3	1094	14,1	10,2	1090	15,9	12,0	1218	17835,0	13311,0
Автономна Республіка Крим	121	2,2	0,9	710	10,7	6,3	1094	14,1	10,2	1090	15,9	12,0	1218	17835,0	13311,0
ПОДІЛЬСЬКИЙ	137	2,8	2,4	968	18,8	17,5	1806	32,1	30,7	2038	38,4	36,6	2121	41125,0	39041,0
Вінницька	24	0,6	0,5	339	6,7	6,4	691	13,6	12,7	838	18,0	17,1	846	18431,0	17427,0
Тернопільська	26	0,6	0,6	367	6,2	6,0	717	9,9	9,8	711	10,1	9,9	753	11518,0	11239,0
Хмельницька	87	1,6	1,3	262	5,9	5,1	398	8,6	8,2	489	10,3	9,6	522	11176,0	10375,0
ПОЛІСЬКИЙ	153	2,3	1,8	892	15,6	13,7	1551	30,3	27,1	1741	35,6	31,9	1827	37204,0	33615,0
Волинська	63	0,7	0,6	321	3,8	3,0	531	7,5	6,6	567	8,9	8,0	595	9086,0	8160,0
Житомирська	26	0,2	0,1	150	2,9	2,7	245	4,7	4,2	291	5,3	4,8	310	5948,0	5400,0
Рівненська	21	0,4	0,3	129	2,0	1,7	248	3,7	3,2	305	4,4	3,8	347	4940,0	4186,0
Чернігівська	43	1,0	0,8	292	6,9	6,3	527	14,4	13,1	578	17,0	15,3	575	17230,0	15869,0

Продовження табл. № 13

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ПРИДНІПРОВ- СЬКИЙ	253	7,5	6,6	2080	64,5	59,9	4257	126,6	120,5	5237	159,2	149,6	6036	188488,0	179526,0
Дніпропет- ровська	71	2,0	1,8	974	23,6	27,0	1803	47,7	45,6	2245	61,2	57,9	2549	72313,0	69777,0
Запорізька	127	4,0	3,6	474	14,7	13,6	1250	33,0	36,0	1442	44,4	40,6	1695	53829,0	50516,0
Кіровоград- ська	55	1,5	1,2	632	21,2	19,3	1204	40,9	38,9	1550	53,6	51,1	1792	62346,0	59233,0
ДОНЕЦЬКИЙ	214	4,7	2,8	1554	38,3	32,8	2913	75,8	64,4	3173	91,3	78,6	3382	99512,0	85879,0
Донецька	132	2,1	1,5	1110	24,0	21,0	1851	39,2	34,1	1926	43,8	38,8	2089	48625,0	42501,0
Луганська	82	2,6	1,3	444	14,3	11,8	1062	36,6	30,3	1247	47,5	39,8	1293	50887,0	43378,0
КАРПАТСЬКИЙ	603	4,9	4,0	1815	13,5	11,8	2373	21,0	18,3	3324	24,7	21,8	3569	26504,0	23727,0
Закарпатська	135	0,4	0,2	339	1,8	1,6	670	3,5	3,0	842	4,0	3,9	1054	4801,0	4370,0
Івано-Фран- ківська	159	1,8	1,6	451	3,1	2,4	648	4,6	3,7	722	5,5	4,5	697	5635,0	4757,0
Львівська	292	2,6	2,1	740	7,3	6,6	1023	10,2	9,3	1139	11,9	10,7	1189	12707,0	11861,0
Чернівецька	17	0,1	0,1	235	1,3	1,0	532	2,7	2,3	621	3,3	2,7	629	3361,0	2739,0
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	106	2,0	1,7	492	10,8	9,7	1000	22,7	20,6	1234	23,1	25,6	1432	31989,0	29031,0
Київська	77	1,5	1,4	328	7,4	6,8	644	14,8	13,7	772	17,4	17,1	923	20325,0	18791,0
Черкаська	29	0,5	0,3	164	3,4	2,9	356	7,9	6,9	462	10,7	9,5	509	11664,0	10240,0
ПРИЧОРНО- МОРСЬКИЙ	344	8,4	6,6	4952	88,3	80,2	9590	168,9	151,4	10911	221,8	203,7	11859	252101,0	228390,0
Миколаївська	99	2,5	2,1	2134	27,6	24,3	4505	69,0	61,5	4753	84,0	80,2	4981	99596,0	90602,0
Одеська	189	4,3	3,3	1623	23,1	21,0	3038	36,5	33,8	3482	51,0	46,7	4095	61253,0	56284,0

Закінчення табл. № 13

101

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Херсонська	56	1,6	1,2	1195	37,6	34,9	2047	63,4	56,1	2676	86,8	76,8	2783	91247,0	81504,0
СХІДНИЙ	167	4,9	3,9	1218	31,8	28,1	2655	66,7	61,4	3235	84,4	78,7	3334	91593,0	85968,0
Полтавська	14	0,8	0,3	380	10,5	9,7	1019	20,4	19,1	1306	27,6	25,9	1343	31492,0	29897,0
Сумська	55	1,5	1,3	444	9,0	8,1	767	19,0	17,7	927	24,4	23,0	956	26192,0	24787,0
Харківська	98	3,1	2,3	394	12,3	10,3	869	27,3	24,6	1002	32,4	29,8	1035	33909,0	31284,0

* Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця 14

Питома вага селянських /фермерських/ господарств у загальній площі сільськогосподарських угідь по економічних районах і областях *

/на початок року, %/

Економічні райони і області	1992		1993		1994		1995	
	земельна площа у користуванні фермерських господарств	у тому числі рілля	земельна площа у користуванні фермерських господарств	у тому числі рілля	земельна площа у користуванні фермерських господарств	у тому числі рілля	земельна площа у користуванні фермерських господарств	у тому числі рілля
I	2	3	4	5	6	7	8	9
УКРАЇНА	0,09	0,09	0,65	0,83	1,19	1,54	1,49	1,94
КРИМСЬКИЙ	0,11	0,07	0,56	0,53	0,72	0,85	0,81	0,99
Республіка Крим	0,11	0,07	0,56	0,53	0,72	0,85	0,81	0,99
ПОДІЛЬСЬКИЙ	0,05	0,06	0,38	0,48	0,63	0,80	0,75	0,95
Вінницька	0,03	0,03	0,31	0,39	0,61	0,75	0,81	1,01
Тернопільська	0,05	0,07	0,57	0,72	0,88	1,13	0,88	1,12
Хмельницька	0,09	0,10	0,36	0,43	0,49	0,65	0,59	0,76
ПОЛІСЬКИЙ	0,03	0,05	0,22	0,36	0,41	0,67	0,49	0,79
Волинська	0,05	0,09	0,27	0,47	0,51	0,97	0,63	1,18
Житомирська	0,01	0,01	0,15	0,23	0,23	0,35	0,26	0,40
Рівненська	0,04	0,05	0,17	0,27	0,30	0,49	0,36	0,58
Чернігівська	0,04	0,05	0,29	0,45	0,56	0,87	0,66	1,01

Продовження табл. № 14

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	0,10	0,12	0,93	1,09	1,74	2,09	2,18	2,59
Дніпропетровська	0,08	0,09	1,12	1,35	1,76	2,16	2,25	2,75
Запорізька	0,17	0,19	0,64	0,75	1,59	1,91	1,86	2,15
Кіровоградська	0,07	0,07	1,03	1,15	1,88	2,19	2,46	2,88
ДОНЕЦЬКИЙ	0,11	0,09	0,90	1,11	1,72	2,11	2,06	2,58
Донецька	0,09	0,09	1,10	1,31	1,75	2,08	1,95	2,35
Луганська	0,12	0,09	0,68	0,88	1,68	2,16	2,17	2,84
КАРПАТСЬКИЙ	0,16	0,23	0,42	0,70	0,64	1,06	0,74	1,23
Закарпатська	0,07	0,11	0,31	0,89	0,59	1,60	0,63	1,98
Івано-Франківська	0,29	0,40	0,41	0,60	0,65	0,94	0,75	1,09
Львівська	0,20	0,26	0,54	0,86	0,72	1,12	0,85	1,30
Чернівецька	0,02	0,03	0,24	0,31	0,49	0,71	0,59	0,81
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	0,06	0,06	0,33	0,39	0,65	0,77	0,80	0,96
Київська	0,08	0,10	0,42	0,52	0,79	0,99	0,92	1,15
Черкаська	0,03	0,02	0,22	0,24	0,49	0,54	0,66	0,74
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	0,12	0,12	1,30	1,55	2,39	2,79	3,11	3,71
Миколаївська	0,12	0,13	1,36	1,52	3,23	3,67	3,92	4,78
Одеська	0,15	0,16	0,85	1,08	1,28	1,64	1,79	2,27
Херсонська	0,07	0,07	1,85	2,12	3,05	3,31	4,03	4,30

I	2	3	4	5	6	7	8	9
СХІДНИЙ	0,07	0,08	0,49	0,59	0,97	1,23	1,21	1,54
Полтавська	0,01	0,02	0,48	0,59	0,91	1,13	1,15	1,42
Сумська	0,08	0,10	0,49	0,66	0,96	1,33	1,23	1,73
Харківська	0,12	0,12	0,50	0,56	1,04	1,26	1,24	1,53

* Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Таблиця І5

104

Питома вага селянських /фермерських/ господарств економічних районів та областей
у загальній кількості селянських /фермерських/ господарств та їх сільськогосподарських
угідь в Україні*

/в %, на початок року/

Економічні райони і області	1992			1993			1994			1995			1996		
	кіль- кість гос- по- дарств	пло- ща сіль- госп. угідь, тис.га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль- кість гос- по- дарств	пло- ща сіль- госп. угідь, тис.га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль- кість гос- по- дарств	пло- ща сіль- госп. угідь, тис.га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль- кість гос- по- дарств	пло- ща сіль- госп. угідь, тис.га	у т.ч. рілля, тис. га	кіль- кість гос- по- дарств	пло- ща сіль- госп. угідь, тис.га	у т.ч. рілля, тис. га
УКРАЇНА	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
КРИМСЬКА	5,77	5,54	2,93	4,84	3,66	2,42	3,94	2,53	2,02	3,41	2,27	1,88	3,50	2,27	1,85
АР-Крим	5,77	5,54	2,93	4,84	3,66	2,42	3,94	2,53	2,02	3,41	2,27	1,88	3,50	2,27	1,85
ПОДІЛЬСЬКИЙ	6,53	7,05	7,82	6,59	6,43	6,74	6,51	5,75	6,08	6,37	5,49	5,73	6,10	5,23	5,43
Вінницька	1,14	1,51	1,63	2,31	2,29	2,46	2,49	2,44	2,52	2,62	2,57	2,68	2,43	2,34	2,43
Тернопільська	1,24	1,51	1,95	2,50	2,12	2,31	2,58	1,77	1,94	2,22	1,44	1,55	2,17	1,46	1,56
Хмельницька	4,15	4,03	4,23	1,78	2,02	1,96	1,43	1,54	1,63	1,53	1,47	1,50	1,50	1,42	1,44
ПОЛІСЬКИЙ	7,29	5,79	5,86	6,08	5,34	5,27	5,59	5,43	5,37	5,44	5,09	5,00	5,25	4,73	4,68
Волинська	3,00	1,76	1,95	2,19	1,30	1,15	1,91	1,34	1,31	1,77	1,27	1,25	1,71	1,16	1,14
Житомирська	1,24	0,50	0,33	1,02	0,99	1,04	0,88	0,84	0,83	0,91	0,76	0,75	0,89	0,76	0,75
Рівненська	1,00	1,01	0,98	0,88	0,68	0,65	0,89	0,66	0,63	0,95	0,63	0,60	1,00	0,63	0,58
Чернігівська	2,05	2,52	2,61	1,99	2,36	2,42	1,90	2,58	2,60	1,81	2,43	2,40	1,65	2,19	2,21
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	12,06	18,89	21,50	14,17	22,07	23,06	15,35	22,68	23,88	16,37	22,75	23,43	17,36	23,97	24,99
Дніпропетров- ська:	3,38	5,04	5,86	6,63	9,78	10,39	6,50	8,55	9,04	7,02	8,75	9,07	7,33	9,20	9,71

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Запорізька	6,05	10,08	11,73	3,23	5,03	5,23	4,51	6,81	7,13	4,51	6,35	6,36	4,87	6,85	7,03	
Кіровоградська	2,62	3,78	3,91	4,30	7,25	7,43	4,34	7,33	7,71	4,85	7,66	8,00	5,15	7,93	8,24	
ДОНЕЦЬКИЙ	10,20	11,84	9,12	10,59	13,10	12,63	10,50	13,58	12,76	9,92	13,05	12,31	9,72	12,65	11,95	
Донецька	6,29	5,29	4,89	7,56	8,21	8,08	6,67	7,02	6,76	6,02	6,26	6,08	6,01	6,18	5,92	
Дуганівська	3,91	6,55	4,23	3,02	4,89	4,54	3,83	6,56	6,00	3,90	6,79	6,23	3,72	6,47	6,04	
КАРПАТСЬКИЙ	28,74	12,34	13,03	12,36	4,62	4,46	10,36	3,76	3,63	10,39	3,53	3,41	10,26	3,37	3,30	
Закарпатська	6,43	1,01	0,65	2,65	0,62	0,62	2,42	0,63	0,59	2,63	0,57	0,61	3,03	0,61	0,61	
Івано-Франківська	7,58	4,53	5,21	3,07	1,06	0,92	2,34	0,82	0,73	2,26	0,79	0,70	2,00	0,72	0,66	
Львівська	13,92	6,55	6,84	5,04	2,50	2,54	3,69	1,83	1,84	3,56	1,70	1,68	3,42	1,62	1,65	
Чернівецька	0,81	0,25	0,33	1,60	0,44	0,38	1,92	0,48	0,46	1,94	0,47	0,42	1,81	0,43	0,38	
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	5,05	5,04	5,54	3,35	3,69	3,73	3,61	4,07	4,08	3,86	4,02	4,01	4,12	4,07	4,04	
Київська	3,67	3,78	4,56	2,23	2,53	2,62	2,32	2,65	2,72	2,41	2,49	2,52	2,65	2,58	2,62	
Черкаська	1,38	1,26	0,98	1,12	1,16	1,12	1,28	1,42	1,37	1,44	1,53	1,49	1,46	1,48	1,43	
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	16,40	21,16	21,50	33,73	30,21	30,87	34,57	30,26	30,00	34,11	31,70	31,90	34,10	32,06	31,79	
Миколаївська	4,72	6,30	6,84	14,54	9,44	9,35	16,24	12,36	12,19	14,86	12,01	12,56	14,32	12,67	12,61	
Одеська	9,01	10,83	10,75	11,06	7,90	8,08	10,95	6,54	6,70	10,89	7,29	7,31	11,77	7,79	7,83	
Херсонська	2,67	4,03	3,91	8,14	12,86	13,43	7,38	11,36	11,12	8,37	12,41	12,03	8,00	11,60	11,34	
СХІДНИЙ	7,96	12,34	12,70	8,30	10,88	10,82	9,57	11,95	12,17	10,11	12,06	12,33	9,59	11,65	11,97	
Полтавська	0,67	0,76	0,98	2,59	3,59	3,73	3,67	3,65	3,79	4,08	3,94	4,06	3,86	4,00	4,16	
Сумська	2,62	3,78	4,23	3,02	3,08	3,12	2,77	3,40	3,51	2,90	3,49	3,60	2,75	3,33	3,45	
Харківська	4,67	7,81	7,49	2,68	4,21	3,96	3,13	4,89	4,88	3,13	4,63	4,67	2,98	4,31	4,35	

* Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Таблиця 16

Витомна вага селянських /фермерських/ господарств у продажу
продукції рослинництва і тваринництва по економічних
регіонах та областях у 1995 р. ^ж

/в %/

Економічні райони і області	зерно	картопля	овочі	цукрові буряки	худоба і птиця	молоко
1	2	3	4	5	6	7
Україна	0,44	0,00	0,09	2,31	0,04	0,01
КРИМСЬКИЙ	0,28	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00
Ар-Крим	0,28	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00
ПОДІЛЬСЬКИЙ	0,22	0,00	0,03	1,75	0,04	0,00
Вінницька	0,19	0,00	0,02	1,04	0,03	0,00
Тернопільська	0,37	0,00	0,02	2,07	0,01	0,00
Хмельницька	0,14	0,00	0,03	1,34	0,06	0,01
ПОЛІСЬКИЙ	0,27	0,00	0,09	2,28	0,05	0,00
Волинська	0,42	0,00	0,44	4,12	0,07	0,01
Житомирська	0,09	0,00	0,01	1,53	0,05	0,00
Рівненська	0,14	0,00	0,00	1,90	0,03	0,00
Чернігівська	0,42	0,00	0,02	2,18	0,06	0,01
ПРИДНІПРОВСЬКИЙ	0,75	0,00	0,09	3,28	0,03	0,00
Дніпропетровська	0,79	0,00	0,01	4,92	0,06	0,00
Запорізька	0,35	0,00	0,35	0,00	0,02	0,00
Кіровоградська	1,02	0,00	0,00	2,79	0,00	0,00
ДОНЕЦЬКИЙ	0,37	0,00	0,05	0,00	0,01	0,01
Донецька	0,17	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Луганська	0,66	0,00	0,16	0,00	0,03	0,02
КАРПАТСЬКИЙ	0,40	0,00	0,07	3,39	0,13	0,01
Закарпатська	0,93	0,00	0,00	0,00	0,15	0,01
Івано-Франківська	0,26	0,00	0,02	2,61	0,25	0,00
Львівська	0,51	0,01	0,17	4,88	0,09	0,01
Чернівецька	0,10	0,00	0,02	1,52	0,06	0,00
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	0,23	0,00	0,01	1,68	0,00	0,00
Київська	0,32	0,00	0,00	2,26	0,00	0,00
Черкаська	0,15	0,00	0,02	1,12	0,01	0,00

Закінчення табл. 16

1	2	3	4	5	6	7
ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ	0,62	0,00	0,36	3,67	0,03	0,03
Миколаївська	1,16	0,00	0,06	3,35	0,01	0,00
Одеська	0,35	0,01	0,65	3,05	0,07	0,07
Херсонська	0,41	0,00	0,32	9,96	0,00	0,01
СХІДНИЙ	0,48	0,00	0,02	2,64	0,00	0,00
Полтавська	0,46	0,00	0,02	3,16	0,00	0,00
Сумська	0,64	0,00	0,00	2,25	0,00	0,00
Харківська	0,34	0,00	0,01	2,31	0,00	0,00

*Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Величина відрахувань від загальнодержавних регулюючих доходів в бюджети областей і міст і об'єми дотацій утримань у 1993-1995 рр. *

/процентів/

Області	ЦДВ			Акциз			Податок з доходу		Податок на прибуток	Прибутковий податок з громадян			Дотація +/- утримання /-/ млрд.крб.		
	1993	1994	1995	1993	1994	1995	1993	1994	1995	1993	1994	1995	1993	1994	1995
Автономна республіка Крим	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	10,28	-5,274	-12,877
Вінницька	89,7	20	97,6	50	20	20	100	50	70	100	50	50		1197,7	
Волинська	100	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50	12,3	886,2	5274,9
Дніпропетровська	24,3	20	46,4	10	20	20	25	50	70	100	50	50		-109	
Донецька	22,1	20	30,7	10	20	20	25	50	70	100	50	50		-1472	
Житомирська	100	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50	2,4	1080,1	10929
Закарпатська	100	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50	13,8	1099,7	6948,7
Запорізька	60,3	20	22,9	50	20	20	50	50	70	100	50	50		-983,8	
Івано-Франківська	68,9	20	100	50	20	20	50	50	70	100	50	50		-481,5	1182,5
Київська	100	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50	11,7	471,6	2151,1
Кіровоградська	9507	20	100	50	20	20	100	50	70	100	50	50		182,5	3409,2
Луганська	35,7	20	78,1	50	20	20	50	50	70	100	50	50		282,8	
Львівська	38,6	20	93,9	50	20	20	50	50	70	100	50	50		940,3	
Миколаївська	62,1	20	100	50	20	20	100	50	70	100	50	50		358,7	1202,8
Одеська	41,1	20	56,5	50	20	20	50	50	70	100	50	50		402,5	
Полтавська	35,6	20	24,7	10	20	20	25	50	70	100	50	50		-758,8	
Рівненська	100	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50	4,8	799,4	1686,5
Сумська	100	20	53,8	100	20	20	100	50	70	100	50	50	3,4	699,2	

Закінчення табл. 17

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Тернопільська	90,7	20	100	50	20	20	100	50	70	100	50	50		960,6	2100,3
Харківська	27,1	20	76,7	50	20	20	25	50	70	100	50	50		340,6	
Херсонська	74,2	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50		787,7	2069,6
Хмельницька	63,6	20	100	100	20	20	20	50	70	100	50	50		716,7	3369,5
Черкаська	76,5	20	100	50	20	20	50	50	70	100	50	50		753,3	4095,7
Чернівецька	100	20	100	100	20	20	100	50	70	100	50	50	7,6	722,2	2808,1
Чернігівська	23,1	20	86,6	50	20	20	50	50	70	100	50	50		494,6	
м. Київ	36,1	20	20	50	20	20	50	50	70	100	50	50		-695,1	-14079
м. Севастополь	100	20	100	100	20	100	100	50	100	100	50	50		337,9	1256,3

* Складено за даними Мініну України. Дані за 1994 і 1995 рр. приведені відповідно до договору "Про бюджетні взаєморозрахунки між Урядом України і Республікою Крим".

Таблиця 18

Обсяги капітальних вкладень в народне господарство
Причорномор'я та його областей в 1991-1994 рр.*

Галузі на- родного гос- подарства по областям регіону	Капітальні вкладення в порівняних цінах 1991 р. /млн.крб./							
	1991 р.		1992 р.		1993 р.		1994 р.	
	всього	в т.ч. БМР	всього	в т.ч. БМР	всього	в т.ч. БМР	всього	в т.ч. БМР
I	2	3	4	5	6	7	8	9
Одеська - всього	1948	1006	1192	611	1101	519	785	354
в т.ч.:								
Промисловість	348	107	232	80	269	84	225	50
Житлово-кому- нальне	738	559	376	294	427	325	274	194
Транспорт та зв'язок	297	66	382	148	269	68	211	92
Сільське господарство	565	274	202	89	136	42	75	18
Миколаївська - всього	1379	780	713	387	912	329	491	207
Промисловість	280	87	178	71	292	64	184	40
Житлово-кому- нальне	468	360	296	218	369	200	205	138
Транспорт та зв'язок	79	27	43	16	24	10	21	8
Сільське гос- подарство	552	306	196	82	227	55	81	21
Херсонська всього	1238	623	745	370	802	477	404	191
в т.ч.:								
Промисловість	187	55	161	60	145	52	110	27
Житлово-кому- нальне	412	293	251	192	424	355	168	136
Транспорт та зв'язок	55	23	37	18	36	13	19	9
Сільське гос- подарство	584	252	296	100	197	57	107	19
Всього по регіону	4565	2409	2649	1369	2816	1325	1680	752
в т.ч.								

Закінчення табл. 18

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Промисловість	815	249	571	211	706	200	519	117
Житлово-комунальне господарство	1618	1212	923	704	1220	880	647	468
Транспорт та зв'язок	431	116	462	182	329	91	251	109
Сільське господарство	1701	832	694	271	560	154	263	58

* Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Таблиця 19

Динаміка капітальних вкладень в народне господарство
Причорномор'я та його областей за 1991-1994 рр. % / в %/

Галузі на- родного гос- подарства по областям	Капітальні вкладення в порівняних цінах 1991 р.							
	1992 р. до 1991 р.		1993 р. до 1992 р.		1994 р. до 1993 р.		1994 р. до 1991 р.	
	всього	в т.ч. в БМР	всього	в т.ч. в БМР	всього	в т.ч. в БМР	всього	в т.ч. в БМР
I	2	3	4	5	6	7	8	9
Одеська - всього	61,2	60,7	92,4	84,9	71,3	68,2	40,3	35,2
в т.ч.:								
Промисловість	66,7	74,8	115,9	105,0	83,6	59,5	64,7	46,7
Житлово-ко- мунальне гос- подарство	50,9	52,6	113,6	110,5	64,2	59,7	37,1	34,7
Транспорт та зв'язок	136,9	224,2	70,4	45,9	78,4	135,3	71,0	139,4
Сільське господарство	35,6	32,5	67,2	47,2	55,1	42,9	13,3	6,6
Миколаївська - всього	51,7	49,6	127,9	85,0	53,8	62,9	35,6	26,5
в т.ч.:								
Промисловість	63,6	81,6	164,0	90,1	63,0	62,5	65,7	45,9
Житлово-кому- нальне гос- подарство	63,2	60,6	124,7	91,7	55,6	69,0	43,8	38,3
Транспорт та зв'язок	54,4	59,3	55,8	62,5	87,5	80,0	26,6	29,6
Сільське гос- подарство	35,5	26,8	115,8	67,1	35,7	38,2	14,7	6,9
Херсонська- всього	60,2	59,4	107,6	128,9	50,4	40,0	32,6	30,7
в т.ч.:								
Промисловість	86,1	109,1	90,1	86,7	75,9	51,9	58,8	49,1
Житлово-кому- нальне госпо- дарство	60,9	65,5	168,9	184,9	39,6	38,3	40,8	46,4
Транспорт та зв'язок	67,3	78,3	97,3	72,2	52,8	69,2	34,5	39,1
Сільське гос- подарство	50,6	39,7	66,6	57,0	54,3	333,3	18,3	7,5

Закінчення табл. 19

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього по регіону	58,0	56,8	106,3	96,8	59,7	56,8	36,8	31,2
в т.ч.:								
Промисловість	70,0	84,7	123,6	94,8	73,5	58,5	63,7	46,9
Житлово-комунальне господарство	57,0	38,1	132,2	125,0	53,0	53,2	40,0	40,1
Транспорт та зв'язок	107,2	156,9	71,2	50,0	76,3	119,8	58,2	94,0
Сільське господарство	40,8	32,6	80,7	56,8	46,9	37,7	15,5	7,1

* Розраховано за даними Міністерства статистики України та Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Аннотация

Симоненко В.К. Совершенствование управления социально-экономическими процессами в регионах.

Диссертация в виде научного доклада на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.10.03 - городская и региональная экономика. Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины. Киев, 1996.

В научном докладе, обобщившем более 50 работ, в том числе три монографии, изложены новые теоретико-методологические подходы к совершенствованию управления социально-экономическими процессами в регионах. Научно обоснованы методы и формы согласования общегосударственных и региональных интересов. Сформулированы основные направления реформирования финансово-кредитного и бюджетно-налогового механизмов взаимодействия системы "центр-регион" в интересах комплексного социально ориентированного развития производительных сил.

Ключові слова

Регіон, регіональна економіка, регіональна політика, управління, реформування, бюджет, податки, інвестиції.

Summary

Simonenko V.K. Improving management of the social and economic processes in the regions.

Dissertation as a scientific report for obtaining degree of the doctor of economic sciences on speciality 08.10.03 - urban and regional economy. Council of Productive Forces Study of National Academy of Sciences. Kyiv, 1996.

Current report which generalized more than 50 publications, in part 3 monographs, deals with the new theoretical and methodological approaches to improving management of the social and economic processes in the regions. Methods and forms of coordination of state and regional interests are scientifically grounded.

Main directions of the financial and fiscal mechanisms of interaction "center-region" for complex social oriented development of the productive forces are formulated.

Key words

Region, regional economy, regional policy, management, reforming, budget, taxes, investments.

Підписано до друку 14.II.96 р. Формат 60x84/16
Папір тип. № I. Офс. друк. Умов. друк. арк. 6,6
Умов. фарб. - відб. 6,6. Обл.-вид. арк. 4,75
Замовл. № 450. Тираж 100 прим. Безкоштовно

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України
252032, Київ-32, бульвар Т.Шевченка, 60
Дільниця оперативного друку РВПС України НАН України
252032, Київ-32, бульвар Т.Шевченка, 60.

43538C

AB 36.125